

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

ŽENSKI SVET

IZSELJENKI

LETNIK VII.

DECEMBER 1929. ♦ ŠTEV. 12.

VSEBINA 12. ŠTEVILKE:

BEGUNSKA DRUŽINA. — Slika. — (Fr. Tratnik)	353
SESTRI IZSELJENKI. — (Vida P.)	354
NASE IZSELJENKE.	355
IZSELJEVANJE V ARGENTINO	357
PRISELJEVANJE V URUGUAY	359
AMERIŠKA KVOTA ZA IZSELJENCE IZ JUGOSLAVIJE	360
IZSELJEVANJE V KANADO	361
KULTURNO STANJE NASE ŽENE V AMERIKI	363
POZDRAV IZ STAREGA KRAJA. — (Lea Faturjeva)	364
PREKMURSK SEZONSKO DELAVKE NA BAVARSKEM	365
O NAŠIH WESTFALSKIH IZSELJENCIH. — (Vladimirovič)	366
PEPCA KUREŠEVA SE NI POZABLJENA. — (Milica Schaufpova)	368
NAŠA SLUŽKINJA NA FRANCOŠKEM	371
O NAŠIH DEKLETIH V EGIPTU	372
TUJINA. — (Janez Rožencvet)	373
RUSKA ŽENA V TUJINI. — (O-va)	376
IZ ŽIVLJENJA RUSKE EMIGRANTKE. — (N. P.)	379
UKRAJINKA V INOZEMSTVU. — (Marija Omeljčenkova)	381
† DANA GOLIA-KOBLERJEVA. — (Pavla Lovšetova)	383
DANI. — Pesem. — (Vera Albrechtova)	385
NAPOLEON IN ŽENSKO. — Konec. — (Josip Turk)	386
POVEST SVAKINJE. Konec. — (Carola Prosperi-Ivan Vouk)	393
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Materinstvo. — Kuhinja. — Gospodinjstvo. — Književna poročila	397

ROČNA DELA.

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrletna Din 16.—. Za Italijo Lir 20.—, za U. S. A. Dol. 2.—, za Argentino Pes. 450, za Avstrijo Sch. 10.—, ostalo inozemstvo Din 85.—.

Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II.

Izdajateljica in odgovorna urednica: **Darinka Vdovičeva.**

Tiska tiskarna J. Blasnik naasl. v Ljubljani.

Odgovoren Janez Vehar.

DARINKA VDOVIČ

prej Ivanka Praznik

LJUBLJANA, ERJAVČEVA CESTA ŠTEV. 2

(NASPROTI DRAMSKEGA GLEDALIŠČA)

Priporoča veliko izbiro pisemskega papirja, šolske knjige in zvezke, pisarniške potrebščine. Primerna darila za vse slavnostne prilike.

Cenjenim naročnicam „Ženskega Sveta“ 10% popust

ŽENSKI SVET

1929.

12. ŠTEVILKA.

Fr. Tratnik: Begunska družina.

Sestri izseljenki. (Vida P.)

Daleč od nas živite, ve žene, sestre naše. Gore se dvigajo, oceani se poglabljajo med vami in nami, nepregledna je razdalja, ki nas loči, kajti zanesla vas je, sestre, usoda dalj kot na štiri vetrove:

tam po francoskih šumah in westfalskih rovih, pod žgočim egiptovskim solncem, v daljni avstralski tujini, pa po solčnih plantažah Južne Amerike in v oglušnem ropotu Unije živite. Naj bo pri plugu ali pri stroju, v skromni svoji hiši ali v razkošnih tujih sobanah živite, trpite, uživate sladkosti in bridkosti življenja. Tujina vam je dom.

Ali v teh mrzlih božičnih večerih, ko je telo najbolj gladno toplote rodne peči in je duša najbolj željna odmeva iz krvno in duhovno sorodnega srca, v teh večerih plovejo vaše misli na krilih ljubezni in hrepenenja preko gora in oceanov do rodne grude, pod našo skromno streho...

V teh skrivnostnih večerih začutite, da vas tujina mrzlo oklepa, in duša vam bolešno pohiti v topli objem mladostnih spominov... Zopet vstane v vas Lepa Vida, vsa polna hrepenenja, taka, kakor vas je pred leti izvabila v svet. Kaj vam je dala? Morda nič, morda malo, morda obilo. Ali v teh večerih so mrzli vsi njeni darovi, pa naj se zovejo blagostanje ali beda; ni ga srca, ki bi v teh trenutkih ne rodilo tajne ali očitne solze:

človek, s katerim ste za vedno združene in ki vam je najbližji, vam postane nocoj tujec, če ni naše krvi;

deca, ki prisrčno čeblja okoli blesteče smrečice, vas rani, če ni nje govorica beseda vaše matere;

brezskrbno, udobno življenje, sredi katerega srečno živite same zase, vam postane nocoj temnica življenske praznote in brezciljnega koprnjenja; zavest, da vam tujina ne da kruha, vas peha v obup;

želja, da bi mogle vsaj mrtve še enkrat občutili objem rodne grude, vam trga dušo...

Bridki so v teh skrivnostnih večerih vaši občutki, sestre v tujini. Ali še bridkejši, še obupnejši so občutki drugih naših sester — onih, ki vztrajajo na domači grudi...

Prešli bodo mehki božični večeri, dan se bo daljšal, duša vam bo zopet polna čile življenske zavesti — njim pa bo rana vedno globlje krvavela. Morete li razumeti to bol, bol trpink na lastnem domu?

Še delajo dekleta na rodni zemlji, še jih greje plamen domačega ognjišča, še žive pod okriljem svojih roditeljev — ali temen, pretemen jim je pogled v bodočnost, pregrozen je krik, ki se vije iz njih duše:

V najlepših letih, pa smo zapisane umiranju, smrti...

Kje ste, mladeniči naši, da bi nam dali prijazno besedo ob poljski stezi, zapeli podoknico v mesečni noči; kje ste, da bi nas gledali pred cerkvijo v velikonočnih oblekah, nam kupili srček na sejmu in utrkali nagelj na oknu? Kako ste nas mogli zapustiti, oditi tako, da se ne boste vrnili več...

Razmere so vas silile drugam, daleč od nas; zasijala vam bo ondi sreča... Kako bo nam?... Ko ste odhajali, je uvenel nagelj na našem oknu,

vztrepetalo je naše dekliško telo, zakrvavela naša ženska duša v obupni misli na bodočnost:

nepoznana nam bo topla lepota dekliških let, ne bomo stopale po življenjski poti ob strani ljubega moža, ne bomo zibale dece, ki bi srkala življenjske sokove iz naših materinskih prsi, ne bomo dale rodu, ki bi zajemal in dajal življenje naši grudi...

* * *

Dvoje bridkih, prebridkih naših vzdihov plove v teh svetih božičnih večerih preko gora in morja...

Naše izseljenke. (N. F.)

Ko je po svetopisemskem nauku ustvaril Bog prvega človeka, Adama, je takoj spoznal, da mora mož imeti družico-pomočnico, in je nato ustvaril še Evo. Obema je nato nakazal za bivališče skupni raj. S tem je ljubi Bog pokazal, da morata biti moški in ženski spol v enakem številnem razmerju in da morata mož in žena prebivati skupaj.

Naš narod se tudi v tem primerju razmnožuje po naravi, to se pravi, za vsakega moškega je rojena tudi družica-žena. Ako pri kakem ljudskem štetju prekorači žena število moških, ni to zabređa božje narave, ampak zlo človeške sile, ki, na primer v vojnah, v rudnikih itd. ubija mnogo več moških kakor ženskih bitij.

Naša žena je z malimi izjemami vedno dokazovala, da razume, kako mora biti po božjih in naravnih zapovedih moževa družica in pomočnica. Tam, kjer je usoda tako kruta, da ni dobila kaka žena doma svojega moža, ker so se moški radi pomanjkanja dela in primernega zaslužka v domovini izselili v tuje dežele, so pričele prijemati tudi žene izseljeniško palico v roke ter se podajati za njimi, daleč v prekomorske dežele, v Ameriko, si ondi poiskale svoje slovenske dezenterje ter se tam poročile.

Posledica je, da so se ustanovile po vsej obširni Severni Ameriki cele naselbine našega življa in sicer tako, da štejejo skoro enakomerno mož in žená.

V Zed. državah Amerike je približno 250.000 slovenskih izseljencev in njih potomcev. Od teh je polovica moških in polovica žensk; sicer bo morda kdo ugovarjal, da to ni res, pa vendar je: o tem se človek lahko prepriča pri naših izletnikih iz Amerike. Polovica jih je vedno žensk. Ako hodite po vaseh in štejete po hišah, koliko je odsotnih v Ameriki, se boste prepričali, da je med njimi polovica žensk.

Samo v novih deželah naše emigracije, na primer v Kanadi in v Argentini ter v Franciji, Belgiji in Holandiji je moških več. Ta pojav

pa ni naraven, ampak prisiljen, ker tukajšnje oblasti in oblasti dotične dežele ovirajo preseljevanje naših ženā.

Ta nenaravni pojav za človeško družbo nima ugodnih posledic. Ni čutiti, da bi se naši izseljenci v teh deželah, kjer nimajo slovenske družice pri sebi, gospodarsko tako povzpeli kakor oni v Zed. državah Amerike, kamor je bilo do leta 1923. izseljevanje jugoslovenskih žena popolnoma svobodno in ga šele od tega leta dalje na vse načine ovirajo.

Na izseljeniški konferenci, katero je priredilo ministrstvo za socialno politiko dne 5. avgusta 1929. v Splitu, se je celo razpravljalo, da bi se izseljevanje ženam in otrokom popolnoma zabranilo. P. Kazimir Zakrajšek, ki je deloval 22 leti med našimi izseljenci v Ameriki, je to namero ostro pobijal.

Po statistiki za leto 1928. je izseljevanje iz naše države sledeče:

- a) kvalificiranih* delavcev: 1602 moških, 515 žensk,
- b) nekvalificiranih delavcev: 1331 moških, 1146 žensk,
- c) poljskih delavcev: 12.467 moških, 1996 žensk,
- d) brez poklica: 208 moških, 225 žensk,
- e) starih ljudi in dece: 251 moških, 1068 žensk.

Skupaj 16.859 moških in 4950 žensk. Iz dravske banovine je leta 1928. odpotovalo 2246 moških in 916 ženskih izseljencev.

Največ slovenskih žena se je izselilo, dokler je bilo dovoljeno izseljevanje v Zed. države Severne Amerike. Radi tega imamo tam tudi slovenski naraščaj in ako bi se naše izseljevanje smelo prosto kretati v to državo, bi imeli tam že slovensko individualnost z vsemi dosegljivimi vrlinami.

Za Unijo imamo največ naših žena na Westfalskem v Nemčiji, kjer so se pa moški in ženske že popolnoma priučili nemščine, tako da prav malo število otrok obvladuje svoj materni jezik. Zadeva se je sicer nekoliko na boljše obrnila, odkar delujejo tam naši duhovniki in pošiljamo tja jugoslovenske časopise in knjige, vendar bo treba tukaj mnogo truda, ako hočemo ta del našega naroda ohraniti.

V Argentino se je izselilo veliko kmetjskih slovenskih žena posebno z onega ozemlja, ki ga je onektirala Italija. Veliko število primorskih deklet je šlo za kruhom v razna mesta severne in srednje Italije ter v Egipet.

Tudi v Uruguay se je naselilo mnogo žena iz Dravske banovine. Samo iz mariborske oblasti je odpotovalo od 1. januarja 1928. dosedaj preko 300 izseljencev ženskega spola.

Mnogo žena iz Prekmurja hodi vsako leto na sezijska kmečka dela na Bavarsko, kjer so na jako dobrem glasu kot izvrstne delavke.

Po vojni so si nekatere utrle pot tudi na Francosko, kjer opravljajo večinoma hišna dela, in celo v daljino Avstralijo.

* strokovno izučeni.

Izseljevanje v Argentino.

Argentina je ogromna poljedelska država v Južni Ameriki in ima razmeroma jako malo prebivalstva. Njena površina meri $2\frac{3}{4}$ miliona km², prebivalcev pa šteje le 10 milijonov; torej pridejo na vsak km² povprečno 3 osebe! Državni jezik je španski, ki je močno podoban italijanščini in se ga hitro nauče posebno oni naši ljudje, ki poznajo italijansko. V to državo se priseljuje jako mnogo našega sveta iz Primorja.

Argentinska vlada dovoljuje priseljevanje:

a) osebam, ki s pravilnim potrdilom svoje občine dokažejo, da so strokovno sposobni delavci za delo z modernimi poljedelskimi stroji. Poleg tega morajo dokazati, da bodo imeli, ko se izkrcajo na argentinskih tleh, še 25 Dol. gotovine.

b) osebam, ki so jih pozvali tja sorojaki, ki že živijo ondoli in so jim tudi že preskrbeli delo. Pri teh priseljencih ne gledajo na delovno vzposobljenost ne na gotovino.

c) Argentinski generalni konzul v Beogradu je 24. 9. 1928. pod št. 405 objavil, da je poleg omenjenih oseb dovoljeno priseljevanje v Argentino tudi mizarjem, kovačem, sedlarjem, zidarjem, krojačem, sobnim slikarjem, mehanikom, pekomo in čevljarjem.

Argentinski konzul sam ugotovi, če ustreza izseljenec tem predpisom. Zato se mora vsakdo, ki se hoče izseliti v Argentino, obrniti na argentinski konzulat v Zagrebu, in sicer osebno ali pa s prošnjo (spisano v našem jeziku) ter priložiti sledeče izkaze:

a) Uradno izjavo občine o delovni vzposobljenosti in predpisanem imetju 25 Dol. oz. rokodelsko učno izpričevalo.

b) Poziv našega rojaka v Argentini, ki mora biti overovljen po policiji iz dotičnega okrožja Argentine, kjer pozivatelj stanuje, in v katerem je zapisano, da je pozivatelj res v takem položaju, da jamči priseljencu zaposlitev.

c) Zdravniško izpričevalo v našem in španskem jeziku.

d) Nравstveno izpričevalo, pisano v našem in španskem jeziku; iz te listine mora biti tudi razvidno, da ni prosilec pripadal komunističnim in anarhističnim društvom.

Ko dobi človek od argentinskega konzulata izjavo, da mu bo vizum dovoljen, šele lahko zaprosi za potni list.

Po razpisu našega ministrstva za socijalno politiko iz l. 1925. je zabranjeno izdajanje potnih listov izseljencem, ki so stari nad 45 let in onim, ki ne morejo dokazati, da jim je tam zaslužek že preskrbljen. Izseljeniški komisariat v Zagrebu je l. 1928 objavil, da velja za poljedelce

in prej imenovane rokodelce kot dokaz o preskrbljenem delu tudi izvirno in overovljeno pismo prosilčevega prijatelja ali rojaka, ki ga vabi v Argentino.

Ako vabi argentinski priseljenec k sebi svojo ženo ali otroke, morajo argentinska oblastva ugotoviti, če je pozivatelj res v položaju, da jih more vzdrževati z lastnim zaslužkom.

Zanimivo je, da more naseljenec pozvati k sebi samo zakonsko ženo in deco, nikakor pa ne neveste in nebračnega otroka. V tem slučaju se mora nevesta prej poročiti per procura, to je z namestnikom ženina. Ker pa naša dekleta navadno nečejo podati roke drugemu nego pravemu ženinu, zato si vendar pomagajo drugače. Na podlagi posebne izjave ženinove dobe vendar dovoljenje za priselitev, toda morajo se poročiti s pozivateljem takoj, ko se izkrcajo v argentinskem pristanišču. V tem pogledu je jako zanimiv odlomek iz pisma, ki ga je pisala neka naša izseljenka, ko je dospela po takem potu v Argentino:

Ljuba mati in vsi moji!

V Buenos Aires smo dospeli dan pozneje, kot bi bili morali. V zalivu Sv. Katarine pri Santosu smo imeli hudo morje in se je naš parnik le korakoma pomikal dalje; ta del pota je namreč najbolj nevaren. Prišli smo zjutraj, a radi preobitega brodovja v glavni luki ni mogel naš parnik takoj pristati in smo šele po dvanajsti uri smeli stopiti na argentinska tla. Jaz sem bila med zadnjimi, ker je prišel iz emigrantskega urada uradnik z listinami od argentinske vlade in me peljal v ogromno omrežje, ki je krog in krog pristanišča, tako da ne more nihče stopiti v mesto brez dovoljenja. Bila sem v velikih skrbih, kje je France. A ko stopim z Milančkom ob roki v pisarno, je France že sedel praznično oblečen na klopi. Skočil je k meni in naju pritiskal na srce. Revez me je čakal od osmih zjutraj do petih popoldne. Dragi moji, to je strogo. Jaz sem mislila, da bo dobil samo mojo brzojavko, ki sem mu jo poslala iz Montevidea (10 ur pred Buenos Airesom), toda motila sem se; par dni pozneje, ko se je naša ladja zazibala na „luži“, je že dobil brzojav od Kozuliča iz Trsta, tako da je točno vedel za dan, kdaj pridem. Tudi argentinska vlada ga je pozvala, naj me tam pričakuje. To je jako natančno.

France je mislil, da bo še tisti večer vse odpravljeno, ali za poroko je bilo prepozno in tako sem morala eno noč prespati z Milančkom v tisti kasarni, ki je zunaj sicer krasna, a postelje so trde slamnice. Drugega dne točno opoldne je moral biti zopet tam. Vzela sem svoje stvari in sva šla v pisarno. Tam je bila najina poroka. Poleg pisarne je krasna soba, prav kakor kapela. Ondi so naju poročili skoro na isti način kakor v cerkvi; prav malo drugače. Dobila sva poročno knjižico argentinske države; ko sta se pričeli podpisati v ono veliko njigo, sva se kot mož in žena odpeljala z avtom v neko nemško restavracijo. (France je moral Milančka priznati za svojega otroka, istotako tudi jaz.) Res sem mislila, da je bolj priprosto, a je silno resno.

Potem sva se z avtom kočirala na svoj dom.

S kakšnim občutkom sem prestopila prag svojega novega doma, ši lahko mislite... A ko sem videla, kako je France srečen, kako je vse za naju preskrbel, sem bila prepričana, da je vse to iz ljubezni in prav nič prisiljeno.

Mati, hiša je prav amerikska, bolj železna kot lesena. Imamo veliko sobo, 6 m visoko. — — —

Imela sem veliko dela, ker je bilo precej zapuščeno. Sedaj je vse čisto in snažno kakor pri nas v starem kraju. France mi je kupil tudi likalnik na elektriko, še predno sem prišla. Posoda mi je prav prišla; on je je imel nekaj in tudi novo je kupil, ali takih stvari ne, kakor sem jih jaz imela s seboj. — — — Jaz kuham po svoje; on je ves srečen, da zopet enkrat v redu je in živi. — — — V kratkem pojdemo v cerkev, da sprejmemo še v cerkvi blagoslov kot kristjani in da še jaz svoje račune poravnam. Pa, Vam rečem, mati, bom najsrečnejša žena na svetu. On naju ima tako rad in vedno pravi, kako z veseljem hodi domov ali v tovarno, ki je tako blizu. Milanček se ga je že navadil; pestuje ga in se mu vedno smeje, ves srečen je. Jaz mu storim vse, kar morem. Zjutraj vstajam zgodaj in kadar pride domov, je obed že na mizi. Sama hodim po meso, v prodajalno, na trg; govorim malo po nemško, ker je mnogo Nemcev, a največ Špancev. Tako tudi malo špansko brbljam, če je sila „Buenos tardes“ (dober dan), šiko (malo), mučo (veliko), no komprendi (ne razmem) i. t. d. Včasih se tako smejem, potem pa rečem prav po naše: v uh me piši! Pa reče branjevka: non komprendi. Seveda: v uh me pišil je za njo isto tako špansko kakor zame njeno. Vendar razmem že precej; France pravi, da se bom naučila, ko sama ne bom vedela kdaj.

Mati, jaz bi Vas prav lepo prosila, da spravite, kar je mojih starih knjig, tako, da me bodo čakale. Pozneje se bomo vsi skupaj vrnili v naše kraje, pa mi bo to dragocen spomin. Mati, kje je moj mili slovenski dom? Ako Bog da, pojdemo še k Sv. Katarini in na Šmarno goro.

Pozdravlja Vas vse I. I.

Priseljevanje v Uruguay.

Uruguay je južnoameriška republika in meji na Argentino. Zadnja leta se je izselilo tja precej deklet iz Prekmurja. Zaposlene so kot služkinje po mestih in pišejo skoro vse, da se jim godi dobro. Nekatere so tudi poslale v domovino že precejšnjo vsoto. Ker je med temi mnogo mladih deklet, ki sporočajo, da so nastavljene kot kuharice ali slično z visoko plačo, in je težko verjetno, da bi mogla strokovno neizučena dekleta res toliko zaslužiti, bodo naši pristojni uradi vsekakor poizvedovali, če si te izseljenke ne služijo kruha na nedostojen način. Dosedaj imamo o položaju teh deklet malo zanesljivih poročil in nikakor ne moremo reči, da je Uruguay primerna in priporočljiva točka za izseljenke.

Ameriška kvota za izseljence iz Jugoslavije.

Vlada Zedinjenih držav Severne Amerike je določila, da se sme iz naše države priseliti tja vsako leto 841 oseb. Polovico te kvote določaji ameriški konzulati sami, popolnoma brez vpliva jugoslovenskih oblasti. Pri tem pridejo v poštev:

- a) starši, ki potujejo k svojim otrokom, ki so že ameriški državljani;
- b) zakonski možje ameriških državljanek, poročeni po 31. maju 1928.
- c) kvalificirani poljedelci, katere vabi kak farmer Unije na delo na svojo farmo.

Ta prvenstveni del kvote je po zadnji objavi ameriškega konzulata v „Izseljeniku“ zaseden že za 3 leta naprej. Osebe, ki bi prišle v poštev v navedenih treh točkah, bi torej najmanj tri leta še ne mogle priti v kvoto.

Za drugo polovico kvote določajo naše oblasti. Potne liste dobe v prvi vrsti žene in otroci onih naših državljanov, ki so se priselili v Zedinjene države postavnim potom. Teh prosilcev je pa toliko, da ne bodo niti ti nikoli prišli vsi na vrsto, in je zato popolnoma izključeno, da bi dobil dovoljenje še kdo drugi.

Tako nimata stric ali teta prav nobene sorodniške pravice, da bi mogla pozvati k sebi nečakinjo ali nečaka, in je zaman vsako upanje, da bi se kdo priselil v Unijo, če se ne more sklicevati na katero prej navedenih točk.

Naša dekleta, ki se v svojih mislih že vozijo preko oceana, naj se le streznejó ter se spoprijaznijo z dejstvom, da se da in mora živeti tudi izven Amerike. Danes ima Unija zelo strogo nadzorstvo nad priseljevanjem in je izključeno tudi upanje, da bi se mogel kdo vtihotapiti tja. Nekateri so že poskušali priti tja po tihotapskem potu preko Kube in Mehike. Tamkajšnja parobrodna podjetja so jih pač sprejemala, ali, kakor je bilo pred kratkim čitati v časopisih, so dotični potniki izginili brez sledu. Nikogar niso izkrkali na tleh Zedinjenih držav, kar je tudi nemogoče brez pravičnega dovoljenja; potnike pa so enostavno potopili sredi morja! Zato moramo naša dekleta najodločneje svariti, naj se pri tem ne zanašajo na katerekoli obljube, posredovanja in pomoči!

Izseljevanje v Kanado.

Kanada obsega ogromne gozdove in razsežne poljane. Njeno prebivalstvo se bavi večinoma s poljedelstvom, z živinorejo in z gozdarstvom. Zato se smejo naseljevati v Kanado samo poljedelci, to so delavci, ki so zaposleni po obsežnih kmetijah, takozvanih farmah. Je tudi nekaj rudnikov in tudi v industriji je zaposlenih mnogo delavcev. Ker ima pa Britanska, ki je gospodar Kanade, že doma v Evropi toliko brezposelnega delavstva, hoče predvsem svoje ljudi namestiti po kanadskih tovarnah in rudnikih. Zato je dovoljevala večje skupinsko priseljevanje le farmerskim delavcem. Letoš je pa kanadska vlada zmanjšala celo ono kvoto srednjeevropskih poljedelcev, ki je bila že odobrena, le da napravi prostor nezaposlenim delavcem z Angleškega. Tako ne bo mogel prihodnjo pomlad tudi iz naše države odpotovati marsikdo, ki je bil pri parobrodskih družbah že določen, če ne dobi posebnega poziva.

Kdo se bo mogel še izseliti v Kanado?

Samo posamezni poljski delavci, če potujejo na poziv najbližjega sorodnika, ki je sam lastnik farme, in družinski člani, če gredo tja na poziv glavarja družine, ki je že nastanjen v Kanadi kot poljedelec. Če je tedaj mož že zaposlen tam pri poljskem delu, lahko pokliče k sebi ženo, otroke in stariše.

Do zadnjega časa so sprejemali v Kanado tudi ženske, ki so potovale kot služkinje na poziv kakega farmerja. Sedaj je tudi to ukinjeno in naša dekleta se morejo izseliti v Kanado le, če imajo tam že očeta, ki je zaposlen pri poljskem delu.

Pismo naše naročnice iz Britanske Kolumbije (pokrajine v Kanadi) nam kaže sliko iz življenja tamkajšne naše priseljenke.

Spoštovano uredništvo!

Kolikokrat čitam v „Ženskem Svetu“ pisma Vaših naročnic in si želim, da bi Vam tudi jaz kaj napisala, ali kaj, ko se takoj premislim, ker se bojim, da se osmešim.

Živim namreč že mnogo let med tujci. Ko sem bila v Evropi, je tudi minulo več ko par let, da nisem slišala nikdar slovenske besed. Vedno rada čitam v „Ženskem Svetu“ lepe nauke, katere dajete materam o materinstvu, o higijeni in sploh o vsem potrebnem.

Jaz sem tukaj poročena že dve leti in pol. Imam dva otroka, deklico in malega dečka, starega 16 mesecev. Moj mož je v pokoju, jaz sem Slovenka po rodu in seveda Angležinja po poroki, ker je moj mož Anglež. Moj mož, gospa, ni tujec zame, ampak najboljši človek na svetu. Nisva si enaka ne po veri, ne po rodu, ali ta razlika naju prav nič ne ovira v sreči.

Živim uro oddaljena od mesta Vankouvra in tri milje od Haneya, mene torej ne vidi mnogo ne vas ne mesto. Tudi me javnost ne zanima, živim za svojo deco in svojega moža.

Tukaj so velike farme, kjer imajo po tisoče kokoši, vzgajajo jih namreč na umeten način. Kadar naše uboge evropske kokoši končajo svoje delo, začno nesti kanadske, in to čez vso zimo. V tem okraju je veliko Japoncev. To so pridni delavci; od jutra do večera jih vidite pri neprestanem delu.

Vse naokoli so še gozdovi in tudi „stric Marko“ prebiva v njih, ker so še to poletje enega ustrelili prav blizu tukaj.

Oh, kaj se je meni tako čudno zdelo, ko sem prišla prvič sem? Ko smo šli v gozd, ni bilo slišati ptičjega petja! Tukaj ne pojejo ptički, samo kaka sraka kriči tam pa tam. Ali drugače je zelo lepo. Skozi Haney teče velika reka Fraser. Tukajšnji ljudje sploh ne hodijo; od gospoda do delavca, to vam vse leti na avtomobilih. Skoraj bi tudi rekla, da je ni hiše, katera bi ne imela radija ali vsaj gramofona.

Pri nas nimamo ne enega ne drugega, ali ne zato, ker smo siromašni. Moj mož je v pokoju, zato hoče imeti pokoj, in jaz ga ubogam, ker ga imam rada.

Vem dobro, da so Jugoslovani v Vankouvru, ker so lansko leto slavili desetletnico ujedinjene Jugoslavije. Na letošnji razstavi v Vankouvru je žena tamošnjega jugoslovenskega konzula razstavila nekaj manekinov v narodni noši.

Vedno rada čitam o stari domovini. Nekega dne sem čitala, kako so Angleži pohvalili Jugoslovane, „kako so inteligentni in napredni“ (namreč ti v Vankouvru).

Kolikokrat si mislim, kako skromno živijo ljudje v stari domovini. Tukaj greste k farmerju (pri nas bi rekli kmetu), sprejmejo vas v sprejemnici; ako vam kaj ponudijo, vas povabijo v jedilnico, zunaj vas pa čaka avtomobil najnovejšega modela.

Zvečer imajo ženske „Party“, vse v svilenih večernih oblekah, in to so žene farmerjev, tesarjev, voznikov in drugih delavcev.

Britska Kolumbija je največji angleški del Kanade, zato je tudi večina prebivalcev anglikanske vere. V Haneyu je lepa katoliška cerkev, moj mož pripada angleški cerkvi, ali jaz in moji otroci smo naše rimsko-katoliške vere.

Mož mi je zgradil lepo hišo, jaz imam tu svoj lasten dom. Akoravno bivam tri milje od vasi, je moja hiša opremljena vse povsod z elektriko, s telefonom, s toplo in mrzlo vodo v kuhinji in kopalnici.

Ah, morebiti me boste imeli za kako napihnjeno žensko, ker Vam pišem te podrobnosti o svoji hiši?

Gospa, akoravno sem Vam nepoznana, se mi vendar zdi, da je tako lepo, če se malo pogovarjam s svojim človekom. Jaz si prav mislim, da Vas poznam že od nekdaj, od vedno, čeprav Vas nisem še nikoli videla.

Ne vem, kaj boste rekli temu pismu, vedno se bojim, da sem tako nerodna. Ali svoji materi pišem ravno tako dolga pisma.

Veste, kaj se mi je zdelo tako lepo in obenem tudi žalostno. Gospej Maši G. so naši fantje izročili kepo rodne grude. Oh, tistikrat sem pa jokala, in ako bi me videla gospa, ko Vam te vrstice pišem, se tudi jočem. Tukaj, tako daleč se vedno spominjam rodne vasi...

Sedaj bom pa res končala to pismo, ali prej Vas še prosim, ne porecite mi več, da je moj mož tujec. Jaz ga imam tako zelo rada in se mi zdi greh, ko bi kaj takega mislila.

Vas iskreno pozdravlja

Marija Hertslet.

Kulturno stanje naše žene v Ameriki.

Kako je z našimi izseljenkami v kulturnem pogledu? Ker so med njimi z malo izjemo le priproste žene in dekleta, zato skoro ne moremo govoriti o njih javnem prosvetnem delu. Tudi niso nikjer naseljene v takem ševilu, da bi jim bil sredi močnega drugorodnega življa omogočen lastni skupni nastop. Izjema so le naseljenke v Zedinjenih državah. Že pred leti so si ustanovile v Chicagu prosvetno organizacijo „Slovensko Žensko Zvezo“, ki ima nad 20 podružnic po raznih krajih Unije. Društvo širi med našimi izseljenkami prosveto s predavanji, gledališkimi in pevskimi nastopi ter z izdajanjem lista „Zarja“. Urejuje ga marljiva društvena delavka Julija Gottliebova, med sotrudnicami pa najčešče čitamo ime Marije Prislандove, društvene predsednice. „Zveza“ ima v programu gospodarsko, kulturno in politično izobraževanje žene ter dobrodelnost.

Dolga je bila pot naših žena do sedanjega napredka; v 1. zvezku „Zarje“ piše o tem naš zaslužni duhovnik Černe:

„Priseljevanje slovenskih delavcev se je vršilo večinoma s kmetov. Prinesli so s seboj tako izobrazbo in oliko, kakoršna je bila tedaj v njih domači vasi. Izobraženih je prišlo razmeroma prav malo, namreč nekaj duhovnikov in dijakov, ki so tu nadaljevali svoje študije. Večina izmed njih se je odločila za duhovski stan, trije so postali zdravniki.

Slovenski delavec v tujini je moral prijeti za najtežja in najbolj nevarna dela, ker si radi neznanja jezika ni znal pomagati drugače. Zadovoljiti se je moral z najbolj siromašnimi stanovanji in najskromnejšim načinom življenja. Poleg tega priseljevanje ni bilo sistematično, kakor na primer pri Nemcih za časa kulturne vojne, ko so se izseljevali z družinami. Posledica je bila, da je bilo preveč moških in premalo žena in deklet. Ako so razmere dopuščale, je skušal vsak dober in pošten mož dobiti svojo ženo in družino iz Slovenije.

Kakor hitro je taka žena dospela semkaj, si je poleg svoje družine vzela v oskrbo po šest, dvanaest in še več drugih, katerim je dajala proti mali odškodnini hrano in stanovanje. Ako je prišlo kako dekle, je bilo še večje veselje. Na razpolago je imela takoj po deset ali dvanaest ženinov. Komaj so po svatbi harmonike utihnile, je tudi ona dobila več ljudi na hrano in stanovanje. Iz tega je razvidno, da se je slovenska žena trudila za obstanek svoje družine z možem vred. Naravno, da je v teh razmerah trpela vzgoja otrok in da slovenska žena ni imela časa za kako izobrazbo: glavno je bilo, da je bila dobra gospodinja.

Časi so se spremenili. Danes ima večina slovenskih družin svoje lastne hiše, kjer slovenska žena lahko posveti več časa vzgoji in iz-

obrazbi svojih otrok. In kako težavna je v Ameriki pot do izobrazbe v slovenskem duhu. Po večini vse slovenske Amerikanke izhajajo z dežele, brez višjih šol in torej nimamo na razpolago visoko učenih žen in nimajo zaslombe v kakem našem kulturnem središču. Tudi mora priprosto ljudstvo gledati v prvi vrsti za svoj obstanek in zato velja še danes prislovica v domovini in tujini, da „žena spada v kuhinjo“.

Zadnjih 15 let so slovenske žene ustanovile svoja društva pri podpornih organizacijah po raznih naselbinah. Zanimanje za dosego svojih pravic je rastlo. Med tem je prišla na površje v Zedinjenih državah ženska volilna pravica. Ženske vseh narodnosti so začele hoditi v večerne šole, da so dobile državljske pravice.

Slovenske žene so pred leti ustanovile prosvetno organizacijo „Slovensko Zvezo“. Začetek je bil težak, ali njih vztrajnost in dobra volja zmaguje po vseh naselbinah.

Da so se družinske razmere pri nas zboljšale, gre velika zasluga našim ženam. Dobra žena, mati, je zlata vredna. Ako ji čas dopušča, zakaj bi ne smela sodelovati po svoji moči in zmožnosti pri ženski organizaciji?“

Pozdrav iz starega kraja. (Lea Faturjeva.)

Zmrakom božičnega večera je nastal nemir v duši farmerice Jennie Kelenove. Že je bila pokadila po hiši in hlevih, že sta čakali njeni punčki Lizzie in Lilijan, njen mož Frank in posli, da prižge svečice na drevescu in da razdeli darila. Tiha lučica pri jasicah je bila vsem premirna, predolgočasna. „Taka lučica“, je rekel mladi farmer, „te zasanja, vznemiri. To ni za nas — to je za starokrajce“. Lizzie in Lilijan sta vpraševali mamo, če pride že skoro ona teta iz Čikaga? Jennie je odgovarjala raztreseno možu in otrokom, poravnala je deklicama lase in poslušala v večer: Prijateljice pričakuje, spomin na stari dom, na mladost, ki je bila ostala tam doma, spomin vsega neizrekljivega, sladkega, ki je vezano s prvimi leti življenja v oni daljni ljubljeni deželi, katero pozabiš v trudu dneva, h kateri se vrača duša v sanjah. Domača vas!

Kako sladek je spomin nate! Se li še naslanjaš na Golovec, še kipi v nebo stari ljubljanski grad? Kakor včeraj se ji zdi, pa je petnajst let, kar je vzmamilo njo in Lenčko v Ameriko. Tam ju je ločila pot za kruhom. In nič ni mogla izvedeti prva leta tukajšnjega bivanja o svoji vrstnici in sošolki. Potem se je omožila, pozabila je v skrbih dneva na Lenčko. Zdaj pa... Dobila je pismo od Lenčke! Po nekem čudnem slučaja je izvedela pri trgovcu s pohištvom za njen naslov. In piše, da pride na božični večer...

Zunaj zatuta Ford. Jennie leti po stopnjicah in pripelje v sobo teto, ki se otrokoma takoj prikupi z lepim darilom. „Tako so oblečeni na starem domu vajinega očeta in matere,“ pravi; nato Franku: „mal spomin iz Ljubljane“, poda mu sliko Napoleonovega stebra. Pa roka se ji povesi, smehljaj ji izgine, začudeno gleda v svojo prijateljico in vzdihne: „Ančka — s kakim veseljem sem hitela sem. Menila sem, da grem v svoj stari dom. Pa vidim, da pri vas sploh ne govorite po naše...“

Razjokala se je. Začudena je odgovarjala Jennie: „Da — moj Bog... Poglej, saj dela še meni težavo... Moj mož ni znal po naše, ko sva se seznanila, četudi so bili njegovi stariši iz naših krajev. Govoriš vedno angleško, čitaš angleške časopise, ne slišiš domačega, pa pozabiš.“

„Jennie, Lizzie, Lilijan, Frank! Jaz pa sem ostala stara Lenčka. Vsaj kakšno besedo bi izpregovorila s svojimi po naše, učila bi jih.“

Nič kaj prijeten ni bil tisti večer za Franka. Žena, tako razburjena in nekam osramočena, govori, česar ne razume on, dasi se mu zdi znano in ljubo. Gost, ki bi rad govoril samo po svoje, mora drugače, da razumejo vsi. In punčki začudeno vprašujeta, kako govori teta, ponavljata njene besede, prosita mamo: „Tudi midve bova govorili tako!“

Zakaj da nimajo časopisov, knjig in pesmaric v domačem jeziku, zakaj da niso pri slovenskih društvih, ko je vendar vsega tega toliko, da misliš, če prideš na primer na cesto St. Claier v Clevelandu, da si v domačem kraju. Nam se ni treba vtapljati in poginiti, v novem domu ne smemo pozabiti starega.

Vneto govori ženina prijateljica. Hladno odgovarja Frank: „Tu smo pred vsem Američani. Kaj je dal stari kraj mojim starišem? Tu tone in izgine vsaka druga narodnost. Američani so se odtrgali od stare domovine in živijo svoje lastno življenje.“

„Teta Lenčka!“ kliče Lilijan in Lenčka objame otroka, odgovarja Franku: „Vse svoje lastnosti smo dobili od svojih dedov; s tem, kar jim je dal stari kraj, so si pridobili tvoji stariši tukaj kruh, se preživljam jaz in drugi. Bodimo hvaležni svojim materam, ki so nam ohranile in izročile dedščino svojih starišev, naš jezik in naša narodna svojstva. Ne pozabimo in ne zaničujemo starega kraja, naj nam ostane živ v duši in jeziku.“

Prekmurske sezone delavke na Bavarskem.

Bavarska, najjužnejša pokrajina Nemčije, sprejema kaj rada naše delavke za poljsko sezono. Potom Borze dela išče vsako leto ženske za obdelovanje zemlje. Prekmurke hodijo rade tja. Odhajajo spomladi in se vračajo jeseni domov ter prinašajo okoli 5000 Din prihranjenega zaslužka.

O naših westfalskih izseljencih.

(Vladimírski.)

Naprošen s strani uredništva „Ženskega sveta“, da napišem par besed o življenju naših izseljencev, pravzaprav naših izseljenk, sem sprejel naše prav težko nalogo, ker poznam to življenje le v toliko, v kolikor so mi izseljenci in njihove žene same pravile ob letošnjem posetu v domovino.

Večino izseljenk tvorijo žene naših izseljencev, ki so šli za kruhom v tujino. Za naše žene ni prav nič prijetna taka pot v tujino, ker imajo veliko težav s preseljevanjem in jih mori skrb, kako bo življenje v tujini. S kakim težkim srcem pride naša žena v tujino, nam je povedala vedno dobro razpoložena Kotarjeva mamica, ki je bila dolgo vrsto let v Nemčiji. Pravila nam je, da se je morala vedno smeјati, ko je hodila nakupovat. Ni znala besedice nemški in je samo z roko kazala in odpirala mošnjček, da si je branjevka vzela denar, kolikor ga je bilo treba dati za kupljeno blago. No, sčasoma je že šlo. Ni je slovenske žene, ki bi se v toku časa ne priučila tujemu jeziku, če že ne iz potrebe, pa vsaj radi kramljanja.

Veliko je tudi naših deklet, ki gredo v „fremd“. Tja jih vlečejo ali sorodniki ali pa fant, ki je odraјžal za kruhom. Dekleta gredo za služkinje, pa tudi v tovarne in rudnike, v kolikor so sposobne za opravljanje posameznih del. Tudi tem ne cvetejo rožice, posebno radi neznanja jezika. V hišah so dobrodošle, ker slovijo kot pridne in zanesljive, in kaj kmalu se udomačijo. Jezika se hitro privadijo, saj veljamo Slovenci za brihtne glavice.

Mene je posebno zanimalo, če se naš živelj ne odtuji svojemu jeziku. In priznati moram, da so naše žene v tem oziru žilave. Otroci, ki so prišli z mamicami na obisk, so v pretežni večini govorili slovensko; dasi je zvenel naš jezik nekoliko drugače kot pri nas, je vendar dokaz, da vzgajajo naše matere tudi v tujini svoje otroke v našem duhu. Vsa čast tem našim ženam. Nikoli ne bom pozabil lepega prizora, ko je mali Rudi Ravnikar iz Scheuremonda na Holandskem pozdravil ob prihodu svojo domovino. Naša beseda mu je tekla gladko in z zanosom je povdaril, da ga je ljuba mamica učila spoštovati slovenski jezik, ki je zanj najlepši jezik. Povedal je tudi, kako je otroško srce hrepenelo po domovini, katero mu je mamica sto in stokrat opisovala z najlepšimi besedami. Svoj pozdravček je končal, rekoč: Slovenec sem in Slovenec čem ostati. To nam je dovolj močan dokaz, da naše žene mamice rpav rade govorijo z otroki svoj jezik in jih seznanjajo z domovino. Otroci posečajo izključno nemške šole. In skrbne mamice so mi tožile, kako zelo pogrešajo slovenskih šol v tujini. Otrok da je to-

liko, da bi lahko obstojala naša šola. Za njo se pa nihče ne briga in tujec je ne bo odprl.

V razgovorih z našimi izseljenci sem doznal, da je tujina za njih trda, a včasih prepotrebna šola. Posebno mladi ljudje ne morejo prehaliti te sicer trde šole. Pravili so mi, da imajo i na Nemškem i na Holandskem samske hiše, za delavce in delavke. V njih so nastanjeni samo mladi delavci in v dekliških domovih mlade delavke. V teh hišah da je red in snaga vzorna. Pa tudi disciplina je v njih. Ob določeni večerni uri da morajo biti vsi doma. Brez dovoljenja da ni izhoda. S tem se obvarujejo moški pijančevanja in ženske pohajkovanja. V domu so čitalnice in knjižnice, z različnimi igrami se pa kratkočasijo. Mislil sem, da bodo tožili radi trde discipline, pa je bilo obratno, hvalili so, da se tamkaj naučijo pravega življenja.

Pa še nekaj nudi tujina našim ljudem in osrečuje naše žene. Tujina odvaja naše ljudi alkohola. In kakor naletimo baš pri nas med delavskim slojem večino žen, ki so v zakonu nesrečne radi alkohola in nikakor ne morejo navaditi ljubega možička, da bi se odrekel temu strupu, tako naletimo med izseljeniškiimi ženami take, ki vse srečne pripovedujejo, da jim je šele tujina vrnila moža. Tam posvetijo moške največ časa družini in prav malo je takih, ki se tudi tam vdajo alkoholu. Je pa tam tudi drugače strogo, če je delavec pijanec. Prva pijanost ima za posledico odpust iz službe in s tem uničenje družine. In morda baš to vpliva na naše delavce, da se odtujijo alkoholu. Žena, ki je mnogo prestala v domovini radi te nesrečne pijače, mi je vsa srečna hitela praviti, kako se je mož streznil v tujini. Prav nič več ne poseda v gostilnah in sedi najraje doma ali se udeležuje društvenih prireditev. Ta žena je blagoslovila trenotek, ko je zapustila domača tla in stopila na tuje.

Naši izseljenci si znajo tudi v tujini pomagati in se prav radi družijo v društva. Je pa v tujini društveno življenje zelo razširjeno, kar pričajo mnogoštevilna društva naših izseljencev.

Pod vodstvom znanega izseljeniškega voditelja Pavla Bolhe so si naši izseljenci v Nemčiji ustanovili „Zvezo jugoslovenskih delavskih in podpornih društev v Nemčiji“ s sedežem v Recklinghausenu. V tej Zvezi so včlanjena društva iz mnogih industrijskih krajev.

Znani izseljeniški voditelj duh. svetnik Janez Kalan je ustanovil svoje organizacije in obstoja v Nemčiji „Zveza slovenskih katoliških društev“, katere idejni program je zapopaden že v naslovu samem. Glavni sedež te Zveze je v Essenu, ima pa svoja društva istotako v drugih mestih.

Poleg teh dveh Zvez obstoja še „Zveza slovenskih katoliških društev Sv. Barbare“ z glavno pisarno in sedežem v Gladbecku. To je bolj cer-

kvena bratovščina in ima svojo društveno podporno blagajno, kakor jih imata obe ostali Zvezi.

Ženske so sledile primeru moških. Žene imajo svoja mesta v posameznih odsekih Zveze jugoslovenskih delavskih in podpornih društev, ponekod so si ustanovile svoja „Ženska društva sv. Barbare v Nemčiji“. Taka čisto ženska društva so v Lintfortu, Merbecku, Hochheide, Hambornu, Osterfeldu, Gladbecku, Essenu, Buer-Resse, Wanne-Eickel, Recklinghausenu, Gerthe b. Bochum, Hilthausenu-Sodingen, Habinghorsu b. Rauxelu, Dorisfeldu b. Dortmund in Martenu b. Dortmund.

Te organizacije skrbijo za versko in družabno življenje slovenskih žena in deklet. V teh ženskih društvih je včlanjenih 1208 žensk.

Je pa še posebno rudarsko društvo in sicer „Slovensko rudarsko društvo „Dobra Sreča“ v Erkenschwicu.

Vsa ta društva so priredila lansko leto na državni praznik 1. decembra veliko svečanost, katere so se udeležili tudi zastopniki narodnih društev iz Jugoslavije. Po njihovem pripovedovanju se niso nadejali take narodne zavednosti med našimi izseljenci, posebno ne, ker prebivajo nekateri že dolga leta v tujini.

Trpljenje naših izseljeniških vdov in sirot pa tvori poglavje zase in bom o njem pri priliki govoril v posebnem članku.

Pepca Kureševa še ni pozabljena.

(Milica Schauptova.)

Poldrugo leto je tega, kar nas je pariški nesrečni proces razžalostil. Časopisi so kot po navadi goreče planili po veliki novici, da je Slovenka umorila v Parizu štirinajstletno deklico. Pisali so tudi, da je obsojena na smrt.

Medtem pa je zdravnica in pisateljica g. Stricherjeva, odločna nasprotnica smrtni kazni, zasledovala vse tri tedanje kriminalne ženske slučaje; kot spretna voditeljica ženskega lista „Voix de femmes“ je bila tembolj pripravljena javno nastopiti za slučaj, ki se ji je zdel nejasen. Dokazi, po katerih so obsodili našo rojakinjo na smrt, so se ji zdeli zelo nezadostni. Večja poglobitev v proces je to spoznanje ojačala in iz nje se je rodila brošurica, ki naj s toplo žensko besedo in tudi s pravilnim sklepanjem reši nesrečnico smrti. Glavne misli so sledeče: Prijeli so pač njo, ker je poznala stariše dekleta in je z njimi, trgovci v glavnem pariškem tržišču, trgovala z zelenjavo in drugim, predvsem zato, ker jih je pred kratkim prosila za neko vsoto denarja. Pri deklici ni bilo nobenih sledov po zločinu, slučaj je bil težak, zato jim je to zadostovalo, da so Pepco gnali pred sodišče, češ, zdaj dokazi svojo nedolžnost! Mesto da bi bili njej dokazali — krivdo! — Ni se zgodilo niti eno niti drugo; saj edino hišnica trdi, da je to res ona, ki je nesrečnega jutra šla z deklico na sprehod, dočim trdi čuvaj Bulonjskega lesa, kjer se je takoj potem zločin izvršil, da ta ženska ni bila ona, ki je deklico spremljala; deklico samo pa je mrtvo takoj spoznal. Čuvar je videl podnevi na prostem, hišnica pa le s temnega stopnišča.

Obenem trdi, da je tistega jutra kot ponavadi trgovala, celo na deželi. Toda tako neredna ženska, ki pride dan na dan v dotiko z najrazličnejšimi ljudmi, kako naj ve, kaj je pred tolikim časom delala to in to minuto? In glavni dokaz? Da je blato na čevljih deklice in na čevljih nesrečnice islo: nekaj peska, drobecv praproti in breze. Pepca zahteva, naj preiščejo tudi tla v tržišču, kjer leže po fleh vsakovrstni ostanki, in pa tla onega okoliškega kraja, kjer se je tisto jutro mudila. Tega pa sploh niso storili. — Sicer pa, ko je že dejanje izvršeno tako zelo previdno, da je sodišče v stiskah, čemu ne bi bila takoj tudi čevljev očistila? Ona pa jih je pustila doma kot človek, ki se mu o preiskavah pač ne sanja... In še več je takih dvomljivosti.

Toda to dekle je itak izgubljenka, ki je — tujka v neskončnem Parizu — zabredla v sleparsko družbo in je itak že lagala in kradla; čemu bi ne bila še morila? V zakotnih delih Pariza je toliko temnih elementov, ki neprestano delajo skrbi oblastem; rešijo se le enega takega škodljivca.

Obsodili so človeka na smrt, ne da bi mu dokazali zločin! Ne čuti li vsakdo groze ob strašni odgovornosti? Mar se ni smel nihče pritožiti, da je bila preiskava izvršena prepovršno, da niso vprašali ne starišev, ne strica na Angleškem, ki bi vedel povedati, zakaj je šla od njega?

Saj je mogoče res kriva, saj je mogoče res le hinavska igralka, pa kljub temu: zločin je obsoditi človeka na smrt, ki mu nisi dokazal krivde in ki sam vedno trdi, da je nedolžen.

Kruto je ravnanje onih, ki se jim ne zdi vredno, zavzemati se za žensko, ki sicer morda res ni morila, ki pa je umazana pocestnica, tatrica, laž-nivka!

Poglej, človek, globoko vase in pomisli: če bi bil ti prinesel s sabo na svet šibek, nestalen značaj in bi se prepuščen samemu sebi, še neizkušen otrok, znašel v velikem mestu, kjer greh preži za vsakim oglom, bi res nikoli ne padel? Bi nikoli lačen in zaničevan ne kradel in lagal?

Posamezniki, poštenjaki so pogledali vase in poslali svoje znano ime, da zahtevajo pomilostitev. Na koncu brošurice stoji dolga vrsta imen zastopnikov in zastopnic človekoljubnih društev, revij, časopisov.

Tudi Slovenke so na prošnjo in nasvet ge. Stricherjeve poslale svojo prošnjo; s tem so pokazale, da nesrečnica ni brezdomovinka, zavrženka, temveč da najde tudi doma še ljudi, ki se ne boje poslati svojega glasu za njeno pravico.

Res so Pepco pomilostili na 20 let prisilne delavnice

Revizije procesa, ki so jo stoteri istočasno zahtevali, niso dosegli; svojo sodbo je izreklo najvišje pariško sodišče in — tehtnih novih dokazov tudi ni. Glavno je le storjeno: ona sme še živeti. Še je čas, da slučaj prinese resnico na dan in se še do neke mere popravi mogoče strašna krivica. Še je čas, da človekoljubni ljudje na tihem dalje delajo za razjasnitev tolikih nejasnosti.

Gospa Stricherjeva je še vedno v zvezi z dr. Canetom, odvetnikom kaznjenke in še ni obupala. Nenavadno lepa pisma, ki jih piše kaznjenka, polna globokih besed trpljenja radi krivice in nežnih izrazov hvaležnosti, njeno vzorno obnašanje, ki ga hvali upravitelj kaznilnice, so Stricherjevo zanesli v prepričanje, da je nedolžna.

Vendar je dobivala včasih prav čudna pisma, mnogo ponarejenih, z neresničnimi naslovi, anonimnih, Pepca sama je napram svoji dobrotnici tako

nepotrebno in nespametno lagala, da zdaj ga. Stricherjeva s podvojeno vnemo išče novih sledov. Pridobila je za stvar mnogo prijateljev, ki jo preiskujejo s čisto psihološkega in znanstvenega stališča.

Ona sama je poslala na svoje stroške Pepcino pisavo raznim grafologom, ki naj ugotove njen značaj.

Tri izvedeniške študije že imamo: od dr. Streletzkega iz Pariza, od Nemke Eve Rappard in Anje Mendelssohn iz Berlina. Četrto grafologijo piše znani pariški izvedenec Crépieux-Jamin.

Vsi trije podajajo večinoma čisto enake poteze, ki so v krasnem skladu z njenim značajem, kakor se je odražal v sedanjem procesu ter tudi v preteklem življenju.

Vsi trije trdijo, da je v njej naravnost dvoje oseb, ki se izmenjavata in povzročata ona skoro neumljiva, nasprotujoča si razpoloženja: zdaj je zelo prijazna, ljubka in mehkega srca, zdaj pa trmasta, ostra in brezobzirna.

Vsi trije trdijo, da se zna močno prikrivati. G. Mendelssohn trdi kakor ostali, da je srednje inteligentna, da pa zna biti tudi zelo zvita. Skupna je sodba, da je njena trdnost v nastopanju le z muko zadržana in da je bedno. plašno dete, ko je sama s seboj.

Ta močno dovzelna, nervozna ženska ima silno fantazijo, katere posebnost posebno dva izvedenca močno podčrtujeta. Ustvarja si svet, katerega hoče doseči ne oziraje se na katerekoli ovire. V takih razpoloženjih izgublja vso koncentriranost, z bolno pretiranostjo se vdaja svojim praznim domišljijam. Ga. Mendelssohn celo misli, da često sploh ni pri polni zavesti.

Ta nesrečna ženska z dvojno naravo je izgubljena, ako nima ob strani energične, trdne osebe; ob njej bi bila zmožna najlepših dejanj. Tako zelo si zna sama sugerirati in še več si da sugerirati od drugih, da jo slaba družba more pogubiti. Posebno moški, ki mu je vdana, bi mogel zelo izrabljati to slabost, ker vsi so si edini, da je ona tako zelo elementarna, močno čutna ženska, ki zna ljubiti goreče in celo požrtvovalno, da bi tej simpatiji na ljubo žrtvovala vse.

Edino močno vzvalovanje čutnosti jo zamore spraviti do dejanj, dasi je sicer brez inicijative. Vsi trije sklepajo tudi na abnormalno odvisnost od telesa, ki naj bi bila utemeljena v čisto fizičnih posebnostih.

Ta telesno in duševno neurejena ženska je zelo nesrečno bitje, ki včasih strašno trpi od notranje zmedenosti ali pa od globoke žalosti.

Ga. Mendelssohn omenja, da pisec te pisave ni grabežljiva oseba, ki bi ji denar sam na sebi prinašal kako zadoščenje.

Nikjer ni govora o srčni zlobi. Nič nas ni groza pred zločinsko dušo, saj stoji pred nami eno najbednejših, najnesrečnejših bitij, tenka travica, ki jo vsak vetrček obrne v svojo smer.

Ti psihogrami in vsa ona čudna pisma nam vsiljujejo misel, da je ona vendar vpletena v nesrečno zadevo, da pa je mogoče le šibko orodje tuje volje. Če bi kdaj našli kako sled za njenimi pomočniki in soznalci, bi revizija procesa bila gotova stvar in bi ona mogoče sicer ne stala čista pred nami, vendar le delno kriva, in bomo le z grozo mislili na trenotek, ko so jo naredili odgovorno za vse to strašno dejanje in jo hoteli — usmrtili.

Naj bi delo gospe Stricherjeve ne ostalo brezuspešno!

Naša služkinja na Francoskem.

Cenjeno uredništvo!

Veseli me, da ste se obrnili do mene — ali jaz Vam ne bom znala bogve kaj povedati.

Sem še dekle in služim za prvo sobarico pri grofu de T. Tu sem že 5 let, malo hodim ven in zato ne pridem dosti v stik z ljudmi. Črez poletje smo tu v Houlgatu, pozimi pa v Parizu, zato Vam povem malo od tukaj malo od tam.

Slovencev v Houlgatu ni, samo v naši hiši sta še kuharica in sobarica.

Blizu tega kraja so tovarne, tam je nešteto tujcev, največ Poljakov in Italijanov. Včasih grem tja na sprehod, pa vidim razliko med njimi in Francozi. Italijani so večinoma revni ljudje, bolj potrti, medtem ko so Francozi bolj fini in lepo oblečeni, vsaj na cesti, čeravno imajo doma vse navzkriž. — So družine tujcev, ki imajo 5—6 otrok, majhno stanovanje, vse v neredu, beda se jim čila iz obrazov in z njih obleke: Seveda, ubogi mož ne more toliko zaslužiti, da bi jih dostojno oblekel, posebno še če je žena nemarna. Kajti živež je tu zelo drag, zlasti moka in močnate jedi, ali obleka je pa veliko ceneja kot pri nas. Tako da tisti, ki znajo dobro obračati, so lahko lepo oblečeni in po ceni. Ali večina je takih, ki precej služijo, a se jim nikjer nič ne pozna.

S svojim jezikom si človek ne more tu nič pomagati. Čim preje se more, se privadi francoščini, ki je pa precej težak jezik. A tujci se kmalu naučijo in potem ne govorijo več med seboj svojega materinega jezika, posebno Italijani. Otroci takih starišev sploh ne znajo drugega kot samo francosko. Zato jim je tem lažje, ko gredo v šolo, kjer se učijo samo francosko.

Drugače bi se tukaj lahko lepo živelo, če ima mož stalno delo ali službo in če je žena dobra gospodinja. Tako živijo Poljaki in Italijani.

Ti ljudje se zelo hitro poprimejo pariških navad. Večina jih je, ki ne hodijo več v cerkev, čeravno so bili prej verni. Ampak jaz rečem: kdor je veren, je lahko tudi tukaj, in še lažje kot na deželi. Zakaj v Parizu so tisti, ki so pobožni, res pobožni in niso mlačni, kot pri nas. Seveda jih ni zelo dosti. Kar se tiče obleke, ni nobena nedostojno oblečena v cerkvi. Vse imajo dolge rokave in so po večini celo leto v suknji in vse pokrite — seveda s klobuki. Na ulici pa se vidijo vse vrste noše.

Jaz sem prišla sem l. 1924., stara 25 let. Nisem prišla sem z bogve kakimi upi, kot so prišle nekatere; vendar sem bila razočarana, ko sem stopila v to hišo, kjer so me že nestrpno pričakovali. Že v prvih dnevih mi je dela hudo ta strašna disciplina, ki je menda ni take v nobeni hiši. Grofica, stara gospa 64 let, je bila strašno sitna, ena fistih žensk, ki jih nikdar ne zadovoljiš, če se še tako trudiš. Rada bi bila, da bi kleče plazili pred njo, kot so pred 50 leti. A jaz se nisem hotela ukloniti. Še preveč sem jo častila, ali v vsem je nisem mogla poslušati — saj sem tudi jaz človek kot ona.

Disciplina je bila strožja kot v vojašnici; niti ene minute prostosti. Vedno v spremstvu guvernant. Še v cerkev! — Mislite si dušno trpljenje de-

kleta, ki pride z dežele od doma, od mame v tako hišo! Saj sem že prej služila, ko sem bila na Kranjskem, proti koncu vojne; pa le se nisem mogla privaditi temu. Kolikokrat sem se zjokala, tako mi je bilo neznosno. Saj sta bili še 2 Slovenki v naši hiši, pa jima je bilo še huje kot meni, ker sta bili prej doma bolj prosti, medtem ko sem morala jaz tudi doma mnogo delati. Kolikokrat sem mislila, da se mi bo zmešalo v glavi, tako me je bolela od same tuge. Rada bi bila šla drugam, si poiskala drugo službo, ali kam, ker nisem nič znala in ne razumela francoskega jezika. Mislila sem si: ko bi imela tu kakega strica ali teto, ali da bi bila tu vsaj kaka stara ženica, da bi se z njo pogovorila. Tako pa nikogar, da bi z njim delila veselje ali žalost. Vse držati sama za se, vse si zapreti v srce — to je tako strašno hudo!

Po smrti ge. grofice je tukaj zdaj zelo dobro, prosta sem bolj in nihče ne gleda, kaj delam. Dobro mi je, da bi boljšega ne dobila nikjer. Pa vendar nisem srečna, dušno strašno trpim, čutim se povsod tujka... sama, zapuščena, čeravno me imajo tu zelo radi in imam doma še mamo in sestro. Če bi imela tu vsaj enega zaupnega človeka, kako bi mi bilo lahko v duši — ali kaj, ko nimam nikogar, da bi se mu zaupala.

Mehkočutečim ljudem je neznosno živeti v tujini. Hudo je, ko gre človek na sprehod; vsak hodi s svojo družbo, se pogovarja, smeje, ali ko sem jaz sama, gledam okoli, razumem ne vsega, občudujem z očmi — v srcu mi je pa hudo. Mislim si, čemu mi je vsa ta lepota in krasota, ko sem pa tujka! Vesela sem, ko pridem v svojo sobo, da ne vidim nikogar več. Tako gre čas naprej. S težavo, ali v upanju, da si kaj prihranim, si dajem pogum! Mislim pa, da poročenim ni tako hudo, a imajo morda druge križe. To je pa res, da francoski moške veliko bolj spoštujejo svoje soproge in po njih so še tujci začeli čislati svojo ženo.

Vljudno Vas pozdravljam in ostajam vdana

Sylvia Persičeva.

O naših dekletih v Egiptu.

Tudi tam doli na jugu ob Nilu žive naše izseljenke. Povečini so to hišne pomočnice; nekatere so dobile dobra mesta kot prve sobarice ali vzgojiteljice pri bogatih družinah. Navadna dekleta z dežele gredo za nižje služkinje; mnoge so jako nadarjene in marljive, se hitro priuče delu in napredujejo v službi. Posebno radi jemljejo naše kuharice. Zato priporočamo mladim dekletom, naj ne hodijo v svet brez znanja. Nevešča ženska bo slabo živela doma in v tujini. Dobra perica, likarica, kuharica, šivilja gre lahko tudi v svet z večjimi upi. Pred vojno so hodile naše siromašne ženske s Primorskega v Egipt za dojljle ter so se vsakokrat vračale k svoji družini v domovino. Bile so to pač siromašne žene, njih lastni otroci so raditega seveda trpeli, ker niso uživali materine hrane; bogate egiptovske družine in zdravniki so jih pa zelo cenili, ker so bile jako snažne in „bele kože.“ (Tamkajšnjih domačink, ki so povečini temnopolte, ne jemljejo radi za dojljle.)

Največji mesti v Egiptu sta Kairo in Aleksandrija. V obeh imajo naše izseljenke svoje „Društvo sv. Cirila in Metoda“. Samo v Kairu je okoli 700 Slovenk po raznih službah. Sedež društva je bil doslej v nekem francoskem zavetišču, ki je pred kratkim pogorelo. Ko dobi društvo primerno stanovanje, bo zopet oživel in si uredilo tudi prenočišče za brezposelna dekleta. Društvo je ustanovil pred 20 leti o. Evgen, Štajerec, jako idealen človek. Tajnica je Pavla Susičeva, med najmarljivejšimi in najvztrajnejšimi članicami pa je naša naročnica Terezija Zwölfova.

V Aleksandriji je okoli 1000 Slovenk. Tamkajšnje Društvo sv. Cirila in Metoda vodijo mariborske sestre, ki bodo prevzele tudi zavod.

Obe društvi sta velike važnosti za naše izseljenke. Ondi se zbirajo ob nedeljah, prirejajo domače predstave in razna razvedrila. Seveda je tudi mnogo takih, ki iščejo zabave drugod, posebno po plesiščih. Žal, da je med temi prav mnogo naših izseljenk, posebno žal še zato, ker se drugače jako odlikujejo po službah in v marsikateri hiši naša služkinja v kulturnem pogledu nadkriljuje domačo gospodinjo.

Tujina. (Janez Rožencvet.)

Trpka beseda, ki nam je vsled posebnih življenjskih razmer našega naroda domača.

Dvoje oblikuje narod. Zemlja, na kateri prebiva, in duh, ki se poraja iz skupnega življenja njegovih pripadnikov ter iz njihovih odnosajev do rodne zemlje in sosednih narodov. Ker je lice obljudene zemlje odvisno od dela človeških rok, ima ozemlje naroda svoj poseben pokrajinski značaj, ki ga ne izgubi kmalu. A tudi narod, prestavljen v tujo zemljo, ohrani dolgo svoje mišljenje in svoje značilne lastnosti. Kar je počasi zrastle, ne umrje naglo. Žive korenine naroda so globoke, poženejo znova, čeprav so na videz že mrtve.

Najočitnejši znak naroda je njegova beseda, shramba njegove duše. Zato je domovina le zemlja, kjer je narodova beseda doma. Kjer je ni in kjer je ne moremo trajno vsaditi, je za nas tujina.

Bili smo velik narod, toda ustanovili smo se na najbolj izpostavljenem kraju Evrope. Zato smo stoletja in stoletja samo izgubljali in postali na tesnem ozemlju neznan poljedelski narod brez lastne mestne kulture in skorajda brez imena. Ker nam je manjkalo prostora, se je prirastek naše krvi odtekal v tujino, izginjal med drugimi narodi ali za tuje koristi pojil bojišča vse Evrope. In domovina je bila kakor v revščini otopelá mati. Niti solz ni prelivala za otroki, ki zanje ni imela kruha. Komaj da je slabotno kriknila, ne v tujino, ki je poguba duši in telesu. Ta krik, izražen v par slabotnih ljudskih povestih, ni mogel

premagati razmer. Narod se je izseljeval in doma ni rastel, čeprav je bil zdrav in rodovit.

Šele s pridobitvijo lastnih kulturnih središč v mestih se je žalostna slika ublažila in narod je premagal mrtvo točko. Rastel je doma in oni, ki so se izselili, niso bili zanj vsi zgubljeni. Ojačena zavest našega imena jih je veliko ohranila domovini.

Prebujen narod, ki hoče živeti, se ne sme slepo prepuščati usodi. Imeti mora pred seboj svoje trdne cilje in jasno pregledati vsa pota, ki vodijo do njih.

Med našimi cilji je predvsem gostejša naseljenost narodovega ozemlja. Danes je mogoče, da se pri razviti industriji in intenzivnem, deloma vrtnarskem obdelovanju zemlje preživi še enkrat več prebivalstva. Toda treba je znanja in kapitala, in do teh sredstev pridemo po dveh potih. Ali jih prinesejo k nam tujci in si jih mi sčasoma odslužimo, ali pa si jih prislužimo v tujini in jih prinesemo domov. Po obeh potih pravzaprav že hodimo, samo da se tega premalo zavedamo in se zato prepočasi bližamo cilju.

Zato mora, kdorkoli gre od nas v tujino, vedeti, po kaj gre in kaj pričakuje domovina, da ji prinese. Ali znanja, ki ga doma obrne sebi in drugim v prid, ali denarja, ki ustvarja doma nove možnosti življenja. Prav je, če gre v tujino trezen gospodar in reši z dobrim zaslužkom domačijo, katere sicer ne bi mogel obdržati. Prav je, če gre v tujino kvalificiran delavec. Ni vezan in vrne se sposobnejši, kadar ga domovina rabi. Prav je, če gredo po svetu pogumni, razboriti in vztrajni ljudje, ki čutijo, da dosežejo s svojimi talenti v tujini več kakor doma. Sposobne in moralno trdne ljudi moramo zaradi boljše bodočnosti naroda še spodbujati na pot v tujino.

Ni pa prav, če prodaja kmet doma zemljo in se izseli z vso družino. Težko si bo pomagal in narod postane siromašnejši za celo družino. Za narod je tudi boljše, da ostanejo doma vsi, ki jih morda tujina mika, a imajo premalo inteligence, vztrajnosti, resnosti, volje in poguma. Doma so vsaj število in morda nekatere dobre lastnosti, ki so pri njih skrite, se pokažejo pri njihovih otrocih. V tujini z malimi izjemami propadejo.

Izseljevanje moramo smatrati za važen del svojega gospodarskega in narodnega programa. Skrbeti moramo, da se izselijo le najboljši in da ne trosijo svojih sil za drage izkušnje. V resnici smo lahko ponosni na to, kar so naši ljudje dosegli v tujini, toda pomislimo, da je bil skoro vsak naš izseljenec sam svoj pionir in koliko je bilo žrtev!

Ne tolažimo si vesti z izgovorom, danes je že bolje. Bolje je, a dobro še ni. Daleč smo še od obsežne organizacije, ki bi skrbela, kam naj se naši ljudje s pridom izseljujejo, kako naj vzdržujejo zvezo z domovino

in kako se bodo vračali. Imamo močne kolonije v tujini, a doma ne vemo skoro nič o njih in oni pozabljajo na nas. Ponosen narod mora čuvati, da se njegova kri ne meša s tujo. Mi se ne zavedamo pomena družine za domovino in zato nismo še organizirali niti ženitovanjskega posredovanja za svoje izseljence. Vse je prepuščeno slučaju in zdravemu narodovemu instinktu.

Vendar je ravno to vprašanje posebno važno. Če je izseljenec oženjen, bi bilo iz verskih, moralnih in človeških ozirov najbolj prav, da gre žena za njim, ko bi ne bilo drugih pomislov in zadržkov. Kmetijski gospodar, ki se izseli z namenom, da podpre doma svoj grunt, ne more in ne sme jemati žene s seboj. Žena mora doma oskrbovati domačijo in ostati vez, ki priklepa moža na domovino. Seveda moralno šibki zakonci daljše ločitve ne prenesejo in v takih slučajih naj se možje ne izseljujejo. Prislужeni denar bi ne imel haska, ker izkušnja kaže, da propade prej ali slej tudi grunt, če propade zakon. Možje, ki nimajo lastnih gospodarstev, pa store prav, če pokličejo za sabo žene, kadar so v tujini na dovolj trdnih nogah, da lahko vzdržujejo družino. Razume se pač samooobsebi, da ima oženjen izseljenec v tujini težjo pot kakor samski, ki ga ne ovira že od začetka breme družine. Zato naj riskirajo pot v tujino pred vsem mladi samski ljudje. A ti ne smejo sklepati zakonov s tujkami, sicer se nam njih otroci odtujijo.

Misliti moramo namreč na vrnitev druge generacije, ki jo smatramo navadno za izgubljeno. Danes so razmere drugačne kakor pred dvajsetimi leti. Izseljenec je takrat spoznal velikansko razliko med udobnostjo življenja doma in v Ameriki, in ni čudno, da ga stara domovina dostikrat ni več mikala. Razlika se sedaj manjša in ne bo dolgo, ko se v tem oziru Evropa in Amerika izenačita. Druga okolnost je, da je Amerika pred dvajsetimi leti rabila še evropski kapital, dočim je danes prenasršena lastnega. S tem je minila zanjo doba konjunktore, ki prehaja sedaj k nam, ki lahko kapital višje obrestujemo. To ve Ford, ki se seli v Evropo in z njim vred drugi mogotci. Po gospodarskih zakonih ni mogoč še nov razmah ameriškega blagostanja, dokler se življenski način ostalega civiliziranega sveta ne prilagodi njenemu.

Zato ni utopija, če računamo, da se z onimi našimi ljudmi, ki si žele na starost v domovino, vrnejo kedaj k nam tudi njihovi v tujini rojeni otroci, ako so po stariših ohranili zvezo z nami.

Trudimo se torej z vsemi močmi, da naš človek, naj hodi kjerkoli po svetu, ne ostane pozabljen. Naj ve, da se ga domovina neprenehoma spominja z ljubeznijo in živim upanjem, da ga prej ali slej zopet sprejme v naročje. In sleherni naj dotlej skrbno čuva njeno besedo, ki mu bodi vera in življenje v tujini.

Ruska žena v tujini. (O...-ova.)

Ruska žena je vobče tako tesno zvezana z veliko svetovnoznano rusko kulturo, da je zato tudi ime ruske žene znano vsemu svetu. Življenje žene v komunistični Rusiji je gotovo prezanimivo, ali gotovega vendar ne moremo o njej nič povedati. Sodeč po komunističnih časopisih, je morala braka in mladine strašno padla; čeprav je tam žena juridično enaka možu, vendar ni, kakor se vidi, žensko vprašanje dodobra rešeno.

Ruske žene, ki se niso mogle sprijazniti z boljševiško vlado, in žene ter deca onih, ki so šli z orožjem proti boljševikom, ali sestre borcev — vse te so morale zapustiti svojo domovino in so se ustanovile ali v slovanskih državah kot gosti bratskih slovanski narodov ali po drugih deželah širnega sveta.

Najbolj znano nam je pač življenje ruske politične izseljenke na Českoslovaškem in Francoskem. Lahko pa trdimo o vseh ruskih emigrantkah, da se do l. 1928. ruska žena v mednarodnem ženskem pokretu ni aktivno udeleževala. Zakaj ne? Težko je reči. A resnica je. Tudi o ženskih dijaških organizacijah se ne čuje; vsekakor so ruske študentke udružene skupno z dijaki, čeprav jih ni videti na čeških dijaških kongresih. Resnica je tudi, da je ruskih ženskih organizacij vobče malo in se tudi malo čita o njih po časopisju. Vendar pa ruski ženi v tujini ni klonil duh in ni moralno padla, čeprav često živi v težkih razmerah in je bila gotovo povsem nepripravljena za tako življenje, saj mnogo izseljenk pripada bivšemu aristokratskemu sloju in sploh inteligentkam, ki so bile materijalno sijajno osigurane v Rusiji. Večina teh žen se je ne glede na to znala prilagoditi življenju in tujini.

Javnega delovanja se udeležujejo le one žene, ki so bile že v Rusiji odlične javne delavke — žal, je takih le malo.

Mlada dekleta, često brez nadzorstva starišev, popolnoma sama, se uče po različnih čeških in ruskih učnih zavodih, žive z mesečno stipendijo 450 Kč, kar nekaterim docela zadostuje za skromno življenje. Mnogo dijakinj se preživlja (kakor tudi Ukrajinke) s poučevanjem jezikov, s petjem v zboru po kinematografih, kot natakarike v ruskih restoranih in kavarnah. Vidimo študentke, ko po kolodvorih prodajajo sveže cvetice, prodajalke po parfumerijah, maserke po kozmetičnih salonih, nastavljenke po knjižnicah, otroških vrtcih in dečjih domovih. Med njimi so prekladalke, mašinstke, ročne delavke, ki prodajajo svoje izdelke itd. Vse to donaša študentkam precej zaslužka, zato često vidimo študentke lepo oblečene, da se ne razlikujejo od imovitih tovarišic. Redka pojava je dijakinja bedne zunanosti, slabo oblečena, se-

stradana; to so pač take, ki se niso prilagodile, ki niso praktične; vendar nisem slišala, da bi bile zato moralno padle, čeprav žive težko. Priproste kmetijske žene, žene kozakov, vojakov in samostojne, ki so tudi prišle v pregnanstvo, delajo, kakor so delale na svojem domu, seveda ne kot samostojne gospodinje, nego kot služkinje ali delavke po tovarnah. Nekaterim se je posrečilo, da so se nastanile na koščku najete zemlje, kjer z možem kmetujejo ali vodijo obrt, in te žive prav srečno, bodisi na Češkem ali na Francoskem.

V različne organizacije so se udružile žene profesorjev, učiteljev, bivših političnih in javnih delavcev, žene oficirjev, generalov itd. Med njim je mnogo bednih. V Pragi so se Rusinje organizirale v „Vzajemno podporno društvo ruskih žen“. Društvo se je ustanovilo že l. 1923. na pobudo gospe Nadežde Virenove, žene admirala Virena.

Sofja Vladimirovna Panina je morda na svetu edina demokratska grofica v najboljšem pomenu besede. Pod njenim vodstvom se je društvo brzo razvijalo in ima sedaj nad 200 članov. Seveda je to za rusko emigracijo v Pragi malo, saj je tu Rusov nad 5000. Ali to društvo jako živahno deluje, ima svojo delavnico, ki donaša blagajni letno okoli 70.000 Kč. Članice delajo na svojem domu, izdelujejo razne umetniške izdelke: vezenine, preproge, obleke, pletenine, slike na steklo, v kože, batik, ažurna dela in sl.

Vsako leto v oktobru prireja društvo razstavo za ta dela, poseča jo številno češko občinstvo, izdelki se uspešno prodajajo. Izložba napravlja krasen vtis s svojimi umetniškimi predmeti in izdelavo. Med letom so manjše razstave v Brnu in Plznu. Taka razstava je najboljši dokaz, kako se je ruska žena prilagodila tudi v tujini.

Društvo je član „Jednote slovanskih žen“ in pošilja na skupščino svojo delegatko.

Poleg tega so se Rusinje v Pragi l. 1928. organizirale v „Društvo ruskih žen z višjo izobrazbo“, ki je obenem sekcija češkega „Društva akademsko izobraženih žen“ in član „Mednarodnega združenja akad. izobr. žen“. Tudi temu društvu predseduje grofica Panina. O tej plemeniti ženi, o njenem predvojnem, medvojnem in povojnem delovanju bi se lahko napisala debela knjiga.

Druga Rusinja, ki je tu v Pragi in po drugih deželah mnogo storila za rusko deco, je gospa Žekulina. Vsa ruska emigracija je dolžna zahvalo usodi, da je tudi Žekulina v inozemstvu. Težko, da bi imela ruska deca tako lepe šole, vrtce po najnovejšem sistemu, predavanja in izobrazbo, če bi ne bilo v političnem prognanstvu ge. Žekuline.

Ob izbruhu boljševiške revolucije je tajno zbežala v inozemstvo v Carigrad, kjer je v imenu „Zveze ruskih mest“ začela ustanavljati šole

in zavetišča za deco ruskih beguncev. Potem je organizirala šole v Srbiji, Bolgariji, a gimnazijo iz Carigrada je z dovoljenjem čl. vlade premestila v Moravsko Třebovo: bilo je 1200 dece obojega spola, profesorjev pa 60. Gimnazija lepo napreduje po zaslugi čeških oblasti. Sedaj ima ga. Žekulina v Pragi 5 otroških vrtcev in materinske šole za dečo od 2 in pol do 8 let, kjer poučujejo po najnovejših modernih metodah.

Ga. Žekulina je predsednica „Zveze ruskih učiteljev-beguncev“, predsednica „Ruskega pedagoškega biroja“, članica „Društva za novo izobrazbo“ v Ženevi, članica uprave „Kodeksa Morale“ v Londonu; tu je ona edina žena med 4 evropskimi možmi. Vedno se udeležuje vseh ruskih in mednarodnih pedagoških zborovanj in kongresov. V Pragi je že večkrat predavala o pedagoških vprašanjih za češko občinstvo. Tako deluje v korist ruske emigracije ta čila, znamenita ruska žena, ne sicer več mlada, a polna sile in energije. Žal, da ni takih med mlajšimi izseljenkami; po šolah Žekuline so sicer izvrstne pedagoginje, ali takih javnih delavk, kakor sta Žekulina in Panina, ni med njimi.

V Pragi je tudi „Damski komité galipolskega zemljačstva“, t. j. monarhična organizacija z dobrotvornimi nameni. V društvu so študenti in bivši ruski oficirji, ki so prebivali na Galipoliju; dame prirejajo v dobrotvorne svrhe razkošne večere in ples. Ruski begunci splošno često prirejajo ples v dobrotvorne svrhe; je li to pametno, je težko soditi...

V Pragi je ruski Ženski Sokol. Rusinje se tudi udeležujejo dela v Češko-ruski Jednoti, ki prireja predavanja, božičnice, ples v dobrotvorne svrhe. Istotako so Rusinje članice temu sličnega češko-ruskega društva „Mir“.

Kolikor nam je znano, so se Rusinje tudi na Francoskem dobro prilagodile. Mnoge delajo po raznih modnih in umetnostnih ateljejih, otvorile so lastne delavnice in imajo kakor v Pragi „Vzajemno podporno društvo ruskih žen“, ki uspešno deluje. Imajo tudi „Društvo akademsko izobr. žen“, predseduje mu gospa Miljukova, žena znanega politika P. Miljukova. Društvo daje podporo članicam, ki so dovršile univerzo v inozemstvu, in jim preskrbuje mesta.

Tudi v Berlinu je tako društvo in je kakor pariško in praško član „Mednarodnega Društva akad. izobraženih žen“.

Splošno se lahko reče, da je ruska žena v tujini tudi v najtežjih življenskih pogojih pokazala svoj razum, sposobnost, značaj in nenevadno energijo znanih prejšnjih ruskih delavk. Vsako teh voditeljic vodi želja, da bi slabše njene sestre dobile znanje in izkušnje v kulturni Evropi in jih udejstvile v domovini, kamor se vse, Velikorusinje in Ukrajinke, nadajo vrniti.

Iz življenja ruske emigrantke. (Pr.)

Med ruskimi ženami v emigraciji je veliko znanih imen. V Parizu, sedanjem glavnem središču emigracije, bivata gospa Gippius-Merežkovska, znana pesnica, literarna kritikarica in avtorica pretresljivega dnevnika s popisom svojega bega iz Rusije, ter gospa Tefy, pesnica in odlična humoristinja, katere podlistke je najprej iskal po dnevnikih tudi car Nikolaj II., njen vneti čitatelj. Mlajše pokolenje zastopata pesnici Odojevceva in Cvetajeva, od katerih močno vpliva slednja na oblikovanje najnovejše ruske poezije ter proze. Plesalke: Karsavina, Ana Pavlova, Preobraženska so pridobile svetovno priznanje ruskemu baletu. V tujini deluje tudi več odličnih igralk, kot gospa Nablocka v naši Ljubljani, Tatjana Pavlova, reformatorica gledališke umetnosti v Italiji, Roščina-Inсарova, ki je ustvarila rusko dramsko gledališče v Parizu, in mn. dr. Gospa Žekulina v Pragi je predsednica Osrednjega vodstva emigrantskega šolstva. Človek bi mislil, da mora vsaj umetnost ostati enako veljavna to in onstran meje, a v resnici je žalibog drugače. Pavlova je letno iz Amerike pošiljala dolarsko podporo svojim potrebnim starejšim tovarišicam pri državnem baletu. Letos so odkrile oblasti v Moskvi to „zlorabo“ in so morale podpiranke izjaviti, da vnaprej z ogorčenjem odklanjajo vsak denar iz emigracije. Tudi na drugi strani se kaže dosti nestrpnosti. Med redkimi umetniki, katerim je odprta Sovjetska Rusija, je n. pr. operna pevka Lipkovska. Tem večje priznanje zaslužijo deset-tisoči neznanih junakinj, ki sredi te mržnje in bede ostanejo zveste svojemu visokemu idealu, goreči požrtvovalni ljubezni.

Poznam hčerko некоč bogatih in uglednih starišev, katera je v revolucijskem viharju izgubila vse ter po begu ostala sama v Carigradu na ulici brez sredstev. Pomagalo ji je znanje angleščine in francoščine. Zdaj je evropska zastopnica velike amerikanske agenture in posloven talent. Prejema lepo plačo ter se vozi vsako leto v Evropo, da sklepa pogodbe z znanstveniki in umetniki, ki pridejo predavat v Zedinjene države. Porabila je svoj prvi denar za poizvedovanja o nekdanjem ženinu, katerega je že davno izgubila izpred oči. Po dolgih dveh letih je naposled zvedela, da je bil nastavljen malo poprej kot inženir v bolgarskem premogovniku. Nemudoma je odšla na Balkan iz Bruslja, kjer se je takrat mudila po svojih opravkih. Zvedela je, da je odšel njen ženin pred meseci v Angoro, ker so iskali Turki inženirje. Ni imela možnosti, da bi mu takoj sledila v notranjost dežele: morala je nazaj v Ameriko. A razposlala je poprej brzojave in pustila denar, v Chicagu pa je vendar dobila prvo poročilo od ženina. Prihodnje leto sta se sestala v Jugoslaviji po 10 letni ločitvi, se poročila in odšla v Ameriko. Mislim, da je malokatera nevesta v toliki meri zaslužila svojo srečo. Toda govorila je samo

o farmi in poljedelstvu, ki je veselilo njenega soproga, ter je hotela njemu na ljubo čimprej pustiti svojo dobro službo in postati skromna kmetica na deželi. Mar ni vredna ta žena občudovanja? Žalibog nosi marsikatera še težji križ. Pred kratkim so pokopali mojega dobrega znanca. Zapustil je vdovo, dva mala dečka in tri odrasle hčerke. Vse tri so se krčevito jokale na očetovem grobu. Neznosno težko je bilo gledati slovo nesrečne družine od krste. Vsi navzoči smo menda drhteli od razburjenja in le težko obvladali svoje živce. A takoj po pogrebu so odšla dekleta plesat v gledališče. Isto so morale storiti tudi oni večer, ko je ležal mrtvi oče v njih stanovanju. Vse tri nesrečnice so girls v pariškem velikem zabavišču in s svojim zaslužkom vzdržujejo rodbino. Ne smejo izostati pri predstavi, ker bi sicer izgubile službo. Ali ni treba spoštljivo skloniti glavo pred temi mučenicami?

Poznam tudi nekega 70 let starega generala. Hudi udarci usode so mu za vselej pokopali nekoč trdno zdravje. Zdaj je potreben samo miru in je brezpomočen kakor mali otrok. General ima soprogo, mlado, 30-letno, duhovito in lepo ženo. Lahko bi žela uspehe v družbi in se povzpela do drugačnega položaja. Namesto tega suka gospa ob oknu šivanko od svitanja do noči: zaslužiti mora hrano zase in za starega moža. Ne pozna razvedrila in zabave, postala je zgolj usmiljenka in skrbna mati. Mislil sem poprej, da lahko čitamo o sličnih ženah samo v življenju svetnic. — Spomniti se moram tudi mlade, šele 17 letne, blede, plahe, izredno ljubke gospodične. Zrastla je v emigraciji in nikoli ni imela prijateljice, sploh ne pozna ženske družbe. Podnevi mora namreč spati: ponoči pospravlja v kinematografu in hodi na delo takoj po zadnji predstavi. Ima bolne stariše: oba, oče in mati, nista zmožna za delo. Brez hčerke in njenega zaslužka bi morala stradati. Samo enkrat na teden hodi ta gospodična na obisk k svoji znanki in edini prijateljici, nekdanji igralki, ki je 60 let stara. To je nje edina družba na svetu. Pred kratkim je odpotovala iz Jugoslavije na Francosko sedemdeset let stara gospa, babica po poklicu. Šla je na pot v upanju na boljši zaslužek, ker je bila preslabo plačana za svoje delo na deželi. Izhajala bi sicer, če bi bila sama, a podpirati mora svojo nečakinjo, mlado mater z dojenčkom, katero je mož zapustil. A na Francoskem je starko pričakovalo veliko razočaranje: sploh so ji prepovedali babičevanje. Ponoviti bi morala poprej v francoščini strokovni izpit, a zato ni imela ne časa ne denarja. Vstopila je zdaj kot navadna delavka v tovarno v Belfortu in pogumno služi svoj kruh.

V neštetih primerih smo tudi videli, kako je bila v družini baš žena tista, ki je na tujih prognanskih tleh prva pozabila na prejšnjo domačo udobnost in se z neverjetnim samozatajevanjem poprijela najnižjega dela. S tem je preživljala sebe, moža in stariše, ki se često niso mogli

zavesti svoje nove usode in so v obnavljanju spominov brezupno stali sredi težkega življenja. Tako je bila žena ona, ki je s svojo energijo dvignila moža iz malodušja k zdravemu delu. Spričo neštetihih takih junakinj nikakor ne morejo zmanjšati veličine ruske ženske duše nekateri žalostni primeri, ko je žena moralno klonila pod težo tujih razmer... Saj je bilo takih primerov tudi v moških vrstah ruskih beguncev in tudi — v vrstah onih žen, ki žive doma, v urejenih političnih in socialnih razmerah na zapadu!

Ukrajinka v inozemstvu. (Marija Omeljčenkova.)

Ukrajinska žena — ta beseda se je tako redko slišala doma na rodni zemlji; v inozemstvu, med kulturnimi narodi, pa je bilo to ime skoro nepoznano. V sedanjem času nastopa Ukrajinka kot zastopnica 40 milijonskega slovanskega plemena na mednarodni pozornici in se živahno udeležuje mednarodnega ženskega pokreta, kar je zasluga ukrajinskih žen v Galiciji (na Poljskem) in Ukrajink-izseljenk, zlasti onih, ki so pribežale na Češko.

Človek bi mislil, da bi morala prevzeti vodilno ulogo v ženskem gibanju žena iz Velike Ukrajine, katera je enakopraven člen ZSSR, kjer je žena v narodnem in državnem življenju enakopravna z možem in kjer je žena resnično zavzela enak položaj v vseh panogah državne in javne uprave. Toda boljševiška vlada ne dovoljuje Ukrajinkam udeležbe v mednarodnem ženskem pokretu in ne daje možnosti, da bi mogle imeti zvezo z Ukrajinkami na Poljskem in v Ameriki, tem manj še z Ukrajinkami-emigrantkami. V sedanjem času so samo Ukrajinke v Galiciji mogle združiti vse ukrajinske žene, ki so se po zgodovinski usodi svojega naroda zavedle šele izven svoje domovine, razkropljene po vsem svetu.

Ukrajinke, ki so vsled povojne politične razdelitve pripadle Poljski, nadaljujejo tam delo, katero so že pred vojno započele odlične prvoriniteljice, dobrotvorke in književnice po vseh ukrajinskih pokrajinah, pripadajočih nekdanji Avstriji in Rusiji. Na Poljskem so Ukrajinke tudi državnozbornske poslanke in senatorice; imajo svoja društva in časopise.

Mnogo ukrajinskih žen je v Zedinjenih državah in v Kanadi, zlasti galiških. Da bi tudi v tujini sredi visoko kulturnega naroda ne izgubile svoje narodnosti, da bi ohranile svoje najlepše narodne običaje in tradicije, so tam Ukrajinke ustanovile Savez, ki obsega kakor v Galiciji vsa ženska društva. Savez ima ozke zveze s Savezom v Lvovu, z maloruskim časopisjem v Galiciji in gmotno pomaga vsem kulturnim društvom v Starem kraju (kakor zovejo Galicijo). Največje udruženje je v Kanadi; prireja tečaje, predavanja, širi ukrajinski narodni obrt, sklicuje shode,

kongrese, prireja razstave domače obrti, seznanja druge ameriške narode v Kanadi z ukrajinsko kulturo. V dnevnikih imajo Ukrajinke posebno žensko stran, delavke pa izdajajo v Kanadi svoj list „Robitnica“.

Savezi na Dunaju, na Francoskem, v Harbinu imajo v svojem programu razen narodnega dela tudi podpiranje žen in dece ukrajinskih izseljenk ter so v stiku s Savezom v Lvovu.

Ukrajinke na Čehoslovaškem. Študentke, katerih je tu več sto, so ustanovile „Savez ukrajinskih študentk“ s kulturno in dobrodelno svrho. Vse študentke so do l. 1928. dobivale štipendijo od češke vlade; ko so dovršile študije, so se, če se niso mogle vrniti v Galicijo ali Ukrajino, izučile kateregakoli obrta in se s tem preživljajo. Starejše Ukrajinke, žene profesorjev in druge inteligentke, so ustanovile Savez Ukrajink v Pragi in v Poděbradu, ki ima istotako prosvetne in dobrotvorne namene. Članice se tudi udeležujejo zborovanj, prireditvev in sploh vsega splošnega dela čeških ženskih društev. Savez ima zvezo z mednarodnimi organizacijami in drugimi ukrajinskimi ženskimi društvi. Predseduje mu Zinaida Mirna. Kongresov v Oslu, Rimu, Washingtonu so se udeležile tudi ukrajinske emigrantke iz Prage, ki so včlanjene v češkem Nar. Ženskem Savezu. Odlična prvoboriteljica v tem udruženju je 73 letna Sofja Rusova. Kljub svoji visoki starosti se je še letos udeležila kongresa Lige za mir in svobodo. Že od l. 1922. je na vseh kongresih nastopala kot delegatka Ukrajink. Rusova je izkušena, neumorna kulturna delavka iz Velike Ukrajine, kjer je v prvi vrsti delovala za šolsko izobrazbo mladine in pisala učbenike za ponavljalne šole. Na Češkem je ustanovila otroško zabavišče in zavetišče za bedno ukrajinsko deco, sredstva zato pa daje češka vlada.

Na Češkem živi precej dobrih književnic. Natalja Koroleva, Vilinska-Konor, Galja Pazurenkova. Razen onih, ki so kot profesorice nameščene po ukrajinskih zavodih, katere vzdržujejo Čehi, žive skoro vse izseljenke zelo skromno in celo v bedi; često opravljajo najtežja telesna dela, a ne izgubljajo nade v skorajšnjo vrnitev v rodno Ukrajino in v lepšo bodočnost svojega naroda.

* * *

Dostavek uredništva: Najznamenitejša ukrajinska emigrantka je avtorica tega članka, profesorica Marija Omeljčenkova, ki živi tudi v Pragi. S svojim soprogom, ki je istotako profesor in književnik, neumorno deluje za propagando ukrajinske kulture. Največji del svojih moči pa posveča delu za napredek žene in za medsebojno spoznavanje vsega slovanskega ženstva potom knjige. Dobro pozna vse naše jezike in je dopisnica vseh glavnih slovanskih ženskih revij. S pomočjo čeških feministk, dr. Klare Červenkove in M. Hrdličkove, je ustanovila izdajateljstvo „Češko-ukrajinska knjiga“, v katerem je doslej izšlo že precej čeških in ukrajinskih knjig. Namen tega podjetja ni le izdajanje književnih del v teh dveh jezikih, nego obče izdajanje slovanskih knjig. (Glej poziv na zadnji strani lista).

† Dana Golia-Koblerjeva. (Pavla Lovšetova.)

27. oktobra 1929. so ljubljanski listi zabeležili tužno vest, da je zadela slovenski glasbeni svet nenadomestljiva izguba, ko nas je zapustila mnogo prerano šele 38 letna izvrstna pianistinja ga. Dana Golia-Koblerjeva, soproga direktorja ljubljanskega dramskega gledišča.

Vsa v rožah počivaš po težki življenski borbi. Toliko cvetja je okoli Tebe, da jedva vidimo še Tvoj dobri iztrpinčeni obrazek. Toliko cvetja si si prisluzila s svojo prerano smrtjo, kolikor Ti ga življenje ne bi nudilo nikdar za najbogatejši užitek Tvoje velike umetnosti: Vse to si vedela, Dana, in razumela, ko si bila še med nami s svojim toplim srcem. Vse trnje, ki Ti je prekrizalo Tvojo umetniško pot, si pobrala in ga zaklenila v svoje vse razumevajoče — vse odpuščajoče srce. Vedela si, da se naš bedni narod šele takrat zave, koliko mu kdo vredi, ko ga izgubi. Zato nisi silila v vrste, kjer bi moralo biti Tvoje mesto, ampak si skromno čakala v svojem zatišju onih, ki so zaupali v Tebe in ki so hodili uživati in se učiti od Tvoje umetnosti.

Kako drugačno pot si si začrtala v svojih mladih sanjah! Bilo je to v onih časih, ko smo se v „Glasbeni Matici“ pripravljali za prve nastope. Cela vrsta znancev: Rijavec, Ravnik, Ličar, Križaj, Štritof, Trost — — — Takrat je šlo po veži mimo nas veliko sloko dekle in nekdo je pripomnil: „Ta punca je velik talent!“ In po prvem nastopu se je ime Dane Koblerjeve bleščalo med najboljšimi Matičnimi učenci.

Ko sem čez par let zasledovala razvoj mladih talentov v „Novih Akordih“, sem opazila na neki Ravnikovi klavirski skladbi posvetilo: „Čuteči duši — Dani Koblerjevi“. Bila sta ono leto na praškem konservatoriju in Dana je že slovela takrat med svojimi kolegi kot pianistska, ki je z občutenim predavanjem daleč nadkriljevala druge gojenke. V praških koncertnih in opernih dvoranah je njena ukaželjnost absorbirala vase premnoge subtilnosti, ki jih

je združene z izredno bogato nadarjenostjo prinesla v svoj rodni kraj, da jih kot glasbena učiteljica pokloni svojim rojakom.

Med najhujšim bojnim divjanjem — l. 1916. sem prejela od direktorja Hubada pismo: „... pridi, priredili bomo koncert za vojne sirote... in dva nova absolventa bomo predstavili Ljubljančanom: Rijavca, ki je prišel z Dunaja, in Koblerjevo, ki svira tako občutno, da vaju bo gotovo tudi icvrstno spremljala, kot nihče drugi...“

In neke nedelje so se pripeljali h glavni skušnji v — Novo mesto. Takrat sem prvič čula Dano igrati v glasbenem krogu in nič se nisem čudila, ko je ganila direktorja Hubada do solz in navdušila skladatelja Pavčiča tako, da je še tisto uro poiskal polo notnega papirja in popravljal že najavljene koncertne pesmi vso pot v vlaku do Ljubljane in še cel teden do koncerta. Tik pred nastopom nama je prinesel še „Mehurčke“ (iz Župančičevih otroških pesmic) z zelo nališpanim klavirskim partom in vsemi mogočimi spremembami, ki jih zaradi pomanjkanja časa ni utegnil več prepisati, temveč je posamezne vrste kar s strojem „prešepane“ uvrstil med druge. Dana se je zgrozila: „Ali ste znoreli? Kdo naj se spozna v tem Babilonu? Ali ne veste, da sem brljava?“ Ko pa sva bili na odru, je njena izredna muzikalnost premagala nedostatek oči in „Mehurčki“ so doživeli po njeni zaslugi uspeh, ki ga je celo naša stroga kritika označila kot nekaj nenavadnega. Pavčič pa je ginjeno konstatiral: „Saj sem vedel, da ste tiči!“ in je napisal po tistem koncertu še celo vrsto tičjih in drugih pesmic, da so imeli Matični učenci za svoje nastope dovolj gradiva.

Tisto leto sem o počitnicah povabila Dano, ki je silno hrepenela po solncu, k sebi v Novo mesto. Še par mesecev pred svojo smrtjo se je nenedoma spomnila onih dni in me vprašala: „Ali še veš, kako sva luščili grah na vrtu in sem silila vedno na najhujše solnce? Vsem vam je bilo vroče, le meni ne — moje uboge roke — bila sem kot Mimi v „Bohemi“. In v smehu se je spominjala, kako sta jo moja — tedaj par leta stara otroka — vedno prosila: „Teta še eno od turna.“ Čula sta v pogovoru o Chopinovem „Nocturnu“. In v mladih glavicaх je nastala asocijacija: turn — cerkev — molitev; zdelo se jima je pač silno lepo in nekega dne sta pokleknila vsak na eno stran Dane ter s sklenjenimi ročicami tiho sledila njeni dovršeni igri, pobožno gledajoč ono teto, ki je povzročila, da se je v tistih žalostnih vojnih časih vendar lažje živelo sredi Chopina, Skrijabina, Puccinija...

V vojnih letih sva z Dano še večkrat nastopali skupno pri dobroteljskih prireditvah in takoj po prevratu sva napravili celo vrsto takih koncertov po novi Jugoslaviji. V prvem navdušenju narodnega edinstva sva doživeli, kjerkoli sva bili, nad vse prisrčne sprejeme, ki so se ravno zbog Daninega humorja in njene visoke izobrazbe stopnjevali marsikje do pravega oboževanja. Spominjam se, kako so jo v Zagrebu obkolile damice: „Nije lijepa, ali je zlatna!“ so klicale neženirano in jo prosile autogramov.

Ko sva se v še močno razbitem Beogradu — 10 let je minilo od tedaj! — pripravljali za prvi slovenski koncert, je završalo po dvorani: „Kralj (tako so ga nazivali takratnega prestolonaslednika, ki je vladal mestu bolnega očeta) pride na koncert!“ Dani, ki je mnogo trpela vsled treme, je vzelo sapo: „Adijo, zdaj sem izgubljena!“

Potolažili so jo, da je njegov prihod samo formalnost „radi vojnih sirot“ — da pa bo odšel po par točkah, kot je to pač običaj. Toda kralj ni od-

šel, ampak je poslušal do zadnje točke z namečki vred in se koncem koncerta še zelo ljubeznivo razgovarjal z nama, prijetno kritikujoč absolvirani program. Ko nama je dvorni maršal povedal, da igra kralj tudi prav dobro klavir, je bila Dana presrečna ob misli, da je kralj ni poslušal samo radi formalnosti, temveč z resničnim glasbenim razumevanjem.

Drugo dopoldne naju je prišel kraljevi adjutant povabit, da koncertirava na željo Nj. Visočanstva prihodnji večer na dvoru. Do popoldne naj sestaviva program, da ga natisnejo. Lahko je to reči onim, ki potujejo po svetu z velikimi načrti, toda malim ljudem, ki so vzeli v svoj potni kovček le en sam program ter odšli na kratko pot brez nad in posebnega pričakovanja — je tako željo težko izpolniti, četudi jo izrazi sam kralj. — Odkloniti — nemogoče, note si preskrbeli — nemogoče (v Beogradu takrat še srbskih ni bilo dobiti, do Ljubljane je bilo predaleč.) Iz te stiske naju je rešil le odličen Dandin spomin. Dr. Prenjeva gospa nama je odstopila za tisti dan svoj klavir in tekom par ur sva z Dano po spominu sestavili program raznih koncertnih točk, ki sva jih par let prej kdaj slučajno študirali. Kako vesela je bila drugi koncertni nastopi. Nerazumevanje ji je vzelo uso dobro voljo in trpko razočaranje jo je razjedalo.

Po tistih uspehih se je vrnila v Ljubljano poživljena in v pričakovanju plodonosnega umetniškega in pedagoškega udejstvovanja. Toda že po par letih je uvidela, da se veliki načrti v mali Ljubljani ne dajo izvesti. Umaknila se je skoraj popolnoma iz javnega življenja in vedno redkejši so bili njeni koncertni nastopi. Nerazumevanje ji je vzelo uso dobro voljo in trpko razočaranje jo je razjedalo.

Če ji je kdo prigovarjal, naj svoje umetnosti ne zaklepa med štiri stene; je bridko odgovorila: „Komu naj koncertiram?...“ In njen zadnji koncert pred 1½ letom je jasno pokazal, da je imela prav. Par sto resnično glasbo ljubečih jo je prišlo poslušat, ne sluteč, da jo čujejo zadnjič, in ne vedoč, da je za svoj dolgoletni študij in parmesečno pripravo žela ob vsakem koncertu še nevidni „uspeh“: prozaično skrb, da-li bodo koncertni dohodki pokrili tudi koncertne stroške...!

Preveč rož ima Tvoja ozka gomila, grobovi poleg Tvojega so jih deležni. Vem, da bi Tvoje dobro srce prav tako rado razdelilo bogastvo svojega znanja, predno nas je zapustilo.

Tvoje hrepenenje po solncu večnega miru se je izpolnilo.

Tvojih ubogih rok ne zebe več — — a v naših srcih so zapihale ledene sape — —!

Dani. (Vera Albrechtova.)

Tvoje uho je drugim melodijam
prisluhnilo zdaj onkraj naših mej.
Le zadnjo, Dana, mi skrivnost povej:
Je? Ni? Zakaj? Čemu? O, razodeni,
da strašno grozo še odvzameš meni
pred tistim zadnjim „zbogom“, ki me čaka.
Trdó z minuto za minuto vsaka
me neizbežno v tvoje kroge vabi...

*Je Luč, je Tema, Mir, Pokoj, Življenje,
je povračilo večnega Čakanja? — —
Od Stolnice turobno zvon pozvanja,
obraz moj se nad blede lice sklanja:
življenje naše glupa, blodna sanja...
Med rožami, od luči obsijana
le spavaj, spavaj, srečna moja Dana!*

*V bel megli dremlje še Ljubljana,
mokró jesensko listje glasno pada,
že se prebúja prvi šum zarana,
a tebe nihče več ne vzdrami, Dana.
Zdaj tvoja postelj trdo je poslana.
Vsa mokra, mrzla njena je odeja;
preozko, pretesno je v tvojem domu,
kako te biló strah pred njim je, Dana!
Zdaj prvo noč si mirno spet prebila.
Pretežko si ta sen si priborila,
da bi ti še želela jutra, Dana.
V vesoljni mir od nas si se prelila,
a z blago mislijo od vseh obdana,
ostaneš živa v naših srcih, Dana.*

Napoleon in ženske. (Josip Turk)

Konec.

Napoleon, neizmerno hvaležen človek in-mož, je bil tragična žrtev ne-hvaležnosti. Nihče, odkar stoji svet, ni storil več za svoje brate in sestre, svake in svakinje, prijatelje in tovariše, sodelavce, ministre in sluga, a nihče ni žel črnejše nezahvalnosti in podležšega izdajstva prav od tistih, ki jih je ljubil, jih dvigal na prestole ter obsipal z milijonskimi darili, največjim vplivom in z najvišjimi častmi. Zato je razumljivo, da je bila njegova duša polna zaničevanja do človeštva. Naj govorim tu le o ženskah!

Že med prvo italijansko vojno, po kateri je prišel prvič in zadnjič tudi v Slovenijo in v Ljubljano, ga je varala žena Jožefina. Neizmerno jo je moral ljubiti, da ji je take grehe odpustil. Ko je bil nato v Egiptu, je zvedel, da mu žena zopet ljubimka z istim Charlesom Hipolitom. Zapodil ga je bil iz armade, a Jožefina mu je preskrbela službo pri nekem vojnem dobavitelju, kjer je delal na škodo države izvrstne dobičke. Potem se je shajala z njim na plesih in ga naposled vzela celo na stanovanje v lastni gradič Malmaison. Tako sta živela Jožefina in Charles pod isto streho...

„Te ženske! Jožefina! Da me je mogla tako varati! Ločim se! Da, oficijalna, senzacionalna ločitev! Pariškim postopačem nočem biti na posmehl!“ — Tako je Napoleon divjal, tekajoč ob morski obali Egipta, bled, zdrizajočega se obraza ter se tolkel po čelu. Tovariš Junot in tajnik Bourrienne sta ga izkušala pomiriti in potolažiti: „Kaj ženske! Vaša slava je važnejša!“

Napoleon pa je dejal: „Ah, kaj, moja slava! Ne vem, kaj bi dal, da bi bilo to poročilo zlagano: tako silno ljubim to žensko!“

In ko se je iz Afrike čudežno vrnil ter pridrvel kakor vihar v Pariz, žene ni našel doma. Veseljačila je po Franciji, ljubinkala s Charlesom in obenem zopet z Barrasom ter se vrnila domov šele tri dni po Napoleonovem triumfalnem prihodu. Prijatelji, ki jim je povedal, da se loči od žene, so ga svarili, naj se ne smeši pred škodoželjnimi Parižani. Toda izjavil je odločno: „Ne, ona mora iti! Kaj me brigajo čenče! Čez tri dni ne bo govoril nihče več o najini ločitvi.“ Obenem je dal prenesti k vratarju njene kovčge in njen nakit. Niti praga naj več ne prestopi nezvestnica.

Ko je končno dospela, je skesana in vsa plašna trkala na njegove duri, a zaman. Duri se ji niso odprle. Tedaj je klicala, jokala in prosjачila odpuščanja skozi duri. Ker je ostalo vse moledovanje brez uspeha, je poklicala sina Eugena in hčer Hortenzo na pomoč. Skupaj so prosili, klicali in jokali pred durmi vso noč... Končno se je Napoleon vdal. Molče je odprl duri in — bil izgubljen. Naslednjega dne se mu je Jožefina izpovedala, da ima dva milijona dolga. Molče je plačal tudi ta dolg!

In zopet je vse pozabil in vse odpustil. Jožefina je morala biti vendarle čudovita žena.

Ko se je Napoleon polastil cesarske časti, se je hotel dati slovesno kronati. Mati, bratje in sestre so pritiskale nanj, naj ne da obenem kronati tudi žene Jožefine. A odgovoril jim je: „Ako bi ne našel vsaj nekaj sreče v svojem zakonu, bi bil zelo nesrečen. Čemu vedno sumničite mojo ženo? Dobra žena je, ki ne stori nikotnur nič žalega. Nikdar nisem bil slep v svoji ljubezni. Ali pravičen sem; zato bo Jožefina kronana, pa če me to stane makar 200.000 ljudi!“ In dal se je z Jožefino še cerkveno poročiti in nato je vpričo papeža kronal najprej sam sebe, nato pa še svojo ženo... (2. decem. 1804).

Vendar je poklical grofico Walewsko v Pariz. Opremil ji je lepo hišo, pošiljal cesarske darove in jo posečal. Zakaj hotel je imeti ž njo sina. Morda je včasih tudi mislil, da bi se poročil ž njo. „Ah, strašno je, umreti brez otrok!“ je dejal enkrat. Ker čim starejši je postajal, tem nujneje mu je bilo, da se oženi drugič in dobi prestolonaslednika.

Zato je začel tudi z Jožefino govoriti o potrebnih ločitvi. Često sta se pri tem oba solzila. Zakaj ženo je imel vedno rajši. Bil je čudno stalen v svojih simpatijah. Redko in le prisiljen se je ločil od svojih sodelavcev, nerad je menjal ministre in generale, zato mu je bila neznosna misel, da se mora ločiti od žene.

„Ako se ločim od nje“, je dejal Talleyrandu, svojemu izdajalskemu zunanjemu ministru in podkupljivemu lopovu izredne genijalnosti, „se odrečem vsemu čaru domačnosti. Cesarica se je privadila vsemu in me razume popolnoma. Tudi bi bil jako nehvaležen za vse, kar je storila zame. Nag-njenja in navade mlade žene pa bi moral šele študirati.“

„Jaz nosim v sebi dva človeka“, je dejal nekoč; „moža razuma in moža srca.“ Kakor z marsikatero izpovedjo, se je tudi s to označil povsem točno. Težko je reči, česa je bilo v Napoleonu več, duha, fantazije, volje, trme ali srca in čisto žensko mehkega čustva. Bil je slab psiholog za moža, a popoln slepec za ženske.

L. 1809, ko je drugič zavzel Dunaj, a bil o Binkoštih prvič v življenju pri Aspernu premagan, se je v cesarskem Schönbrunnem nemiren in potrt

spomnil zopet lepe in blage Walewske daleč tam na Poljskem. Zahrepenel je po Slovanki, o kateri je rekel, da je „po duši prav tako krasna kakor po telesu“. Poslal je torej ponjo, a še preden je dospela, je pri Wagramu iznova premagal nadvojvodo Karla. Ko se je po dvodnevni bitki srečen in ponosen vrnil v Schönbrunn, je našel v njem Walewsko. Poslej jo je poklical vsak večer k sebi. Nekaj tednov nato je zvedel od nje, da bo oče, in nepopisno srečen je opolnoči 15. avgusta le v družbi svoje Marije dočakal svoje 40. leto. Preživel je ž njo cele tri mesece.

Takoj nato je osebno po carju Aleksandru in diplomatično na ruskem dvoru vprašal, ali bi mu dali 16 letno rusko veliko kneginjo Ano za ženo. Toda carjeva mati, morda na nesrečo Evrope, ni marala Napoleona za zeta. Morda bi bila Napoleonova usoda drugačna, ko bi bila ruska Ana postala njegova žena...

„Ako bi smel vprašati lastno čustvo, bi si izbral družico iz kroga Častne legije, poiskal bi si ženo med hčeramih francoskih junakov in bi dal Francozom najvrednejšo za cesarico. Toda prilagoditi se moram običajem stoletja, drugim državam in nalogam politike“, je dejal še pred ločitvijo zbrani svoji rodbini in k posvetovanju pritegnjenim ministrom in generalom-prijateljem.

Edini Murat, Napoleonov svak, je svaril pred Avstrijo, ki je že z Marijo Antonietto prinesla Franciji nesrečo. Napoleon pa je poslušal nasvet Talleyranda, svojega najhujšega sovražnika, in zasnubil 18 letno Marijo Lujizo, duševno plitko hčer omejenega avstrijskega cesarja Franca.

Jožefina ga je bila omamila s svojo krasoto, čudovitim čarom svoje osebnosti, elegance, ljubeznivosti in družabne vplivnosti, Marija Lujiza pa ni imela prav nič drugega kakor svojo mladost in cesarske roditelje. Napoleona je pač omračila le nada, da postane s cesarsko hčerjo med vladarji priznan kot polnovreden cesar in njegov sin iz tega zakona legitimen francoski prestolonaslednik.

Odločilno mu je bilo, da mu ta druga žena brez dvoma rodi sina. Pri Habsburžanih je bila namreč ženska plodovitost takorekoč zajamčena. Ko je Napoleon zvedel, da so imele mati Marije Lujize 13, njene babice in prababice pa celo 26 otrok, je vzkliknil ves radosten: „To je uterus, ki ga potrebujem!“

Habsburžani, tolikokrat ponižani in premagani od Napoleona ter oplenjeni raznih dežel — cele Ilirije —, so nemudoma sprejeli snubitev. Napoleon je poslal nevesti svojo sliko v demantnem okvirju in nakit v vrednosti 1½ milijona. Pri formalni poroki na Dunaju pa je ženina zastopal nadvojvoda Karel, isti, ki ga je bil Napoleon porazil že v dolgi vrsti bitk.

Medtem je Napoleon pripravil svoji bodoči ženi v Parizu opremo za 5 milijonov, dočim je prinesla sama le ¼ milijona, in izpremenil svojo cesarsko palačo z najpopolnejšim okusom in največjim razkošjem v pravcat paradiz. Obenem je hodil često na lov in je mnogo jezdaril, da bi postal zopet vitek, da, učil se je znova celo plesati, samo da bi bil bolj všeč svoji mladi ženi.

Gotovo je, da je bila za Napoleona ločitev od Jožefine težja in bolestnejša kakor za Jožefino. Napoleon je ločitev odlašal in odlašal, se često premislil, celo često jokal, Jožefina pa je omedlevala kot komedijantka in med solzami samo računala, koliko ji ločitev — prinese.

Resno je mislil Napoleon, ko je izjavil:

Jožefina.

Maria Lujiza.

„Sam Bog ve, kako težko mi je storiti ta korak... Toda nobena žrtev mi ni preveč velika za blagor Francije. Pelnajst let je cesarica olepševala moje življenje. Z lastno roko sem jo kronal. Zato hočem, da obdrži čin in naslov cesarice, zlasti pa, da me smatra vse življenje za svojega najboljšega prijatelja.“

In senat ji je moral dovoliti 2 milijona na leto, Napoleon pa je dajal še iz svojega letno rento po 1 milijon. Vrh tega ji je podaril dva gradova, Malmaison in Novarra, z vsem prekrasnim inventarjem in divnimi parki, polnimi kipov in lepote. Palača Elysee v Parizu pa ji je ostala pridržana za rezidenco.

Ločena Jožefina je nekaj časa mnogo jokala. Jokala je sploh rada in lahko. Kmalu pa se je potolažila in začela zopet veseljačiti in lehkomišlno upravljati. Napoleon jo je zato opetovano ustno in pismeno grajal, jo prosil, naj rajši štedi za pametne izdatke, a vse besede so ostale brez vtiska na starikavo razuzdanko. No, niti z drugo ženo Nemko ni imel večje sreče kakor s to prvo Kreolko...

Z vso svojo rodbino je Napoleon pričakoval v Compiègnu svojo Marijo Lujizo. Dež je lil kakor iz škafa, Napoleon pa je postal nestrpen in se odpeljal sam z Muratom poročenemu izprevodu nasproli. In ko ga je srečal, je planil v njeno kočijo, odslovil dvorno damo, poljubljal Marijo Lujizo in se veselo smejal, ker je bil ves premočen in je zmočil tudi njo. V svoji zadregi mu je dejala ginljive besede: „Vaša slika, sire, ni nič lepša, kakor ste v resnici.“

On pa si je mislil: „Lepa ni, saj se ji še pozna, da je imela kozice, ustrnice so ji debele, oči vodeno modre, preveč prsata je tudi za svoja leta, toda sveža je in mlada.“ (Napoleon, Emil Ludvig, str. 352).

In nato je pisal tastu cesarju: „Marija Lujiza je izpolnila vse moje nade in neprestano si dokazujeva nežna čustva, ki naju vežejo. Jako dobro se ujemava.“ — Nekemu zaupniku pa je dejal: „Oženite se z Nemko; Nemke so krotke, dobre, nepokvarjene in sveže ko rože.“ Ker je živila z njegovo rodbino od prvega trenutka v popolni harmoniji, je bil še posebno zadovoljen, saj miru v hiši doslej ni poznal.

Par tednov nato pa je iz Poljske dospela vest: otrok iz schönbrunnskih dni se je narodil — sin! Čudna čustva so Napoleonu polnila dušo: iz prav istega Schönbrunna ima zdaj zakonsko ženol In takoj je pisal Walewski, naj pride s sinkom v Pariz.

Še preden pa je dospela, je zanosila tudi Marija Lujiza. Seveda je Napoleon nosečnost cesaričino ves blažen sporočil senatu in parlamentu, vlada je zaukazala javne molitve in vršile so se svečanosti, kakršnih Pariz še ni videl.

Ko je potem Walewska prišla v Pariz, ji je dal Napoleon vse, česar si je le mogla želeti, posečal njo, pestoval sinka in ga imenoval za državnega grofa; koncelarja pa je določil za otrokovega varuha.

Radovala se je nezakončka tudi ločena Jožefina. Povabila je lepo Poljakinjo z otrokom ured k sebi v Malmaison, se igrala z dečkom in pripovedovala Walewski zakonske intimnosti, da je bilo Marije sram... Jožefina je bila pač brez lakta in vse življenje brez značaja. Kot ločena žena je zbiralala okoli sebe najrajši bivše moževe ljubice ter kakor nizkotna branjevka čenčala o bivšem svojem možu tajnosti, ki jih ne izda niti dostojna kmetica.

Zgodovinarji, ki so prebrskali vse vire, pisma in razne dnevnike, govorili s pričami ter Napoleonove ljubezenske doživljaje spekulativno izkoristili za škandalozne senzacionalne spise, trdijo soglasno, da je postal Napoleon po poroki z Marijo Lujizo vzorno zvest in do vseh mogočih skrajnosti soliden zakonski mož. Niti Walewske ni maral več!

„Čistost je za žensko isto, kar je za moškega pogum. Jaz zaničujem strahopetca, zaničujem žensko brez sramu!“ je dejal. Vpliv Marije Lujize na Napoleona je bil torej najgloblji, njegova ljubezen do žene brezmejna. Ko mu je rodila sina, pa je bila njegova sreča na vrhuncu in z otrokom se je igral, kadar je le utegnil.

„Ker je bila Marija Lujiza brez nacionalnih zahtev in se je s svojim čisto omahljivim, omejenim in nezvestim značajem takoj pofrancozila, je bilo življenje za oba lahko. Vedno je Napoleon našel časa, da jo je učil jezdit in jo je celo čakal, on, ki ni sicer nikoli utegnil, ako je prišla prepozno k dineju. Nič se ga ni bala in je poslaniku Metternichu drzno rekla, da se je Napoleon celo nekoliko boji.“ (Emil Ludwig, 36.)

Zgodovina označuje Marijo Lujizo kot popolno gosko brez lastne volje ter brez smisla za moževe vrline in visoke načrte. Kadar je bil na vojni, jo je moral rotiti, naj mu poroča o sebi in sinu, sam pa je skrbel sredi bitk zanjo ter naročal: „Ministri ne smejo cesarici govoriti o rečeh, ki bi jo razburile ali ji bile mučne.“ Vselej jo je postavil za regentko, kadar je odšel iz države v tujino, in jo imenoval za svojo absolutno zastopnico.

A ona? „Ali je zaslužila nežno skrb svojega moža? Ona je, pije, spi in se ne briga sicer za nič. Zmage kalé le razmerje med njenim očetom in Napoleonom; izdajstva, porazi, vse hitro drugo za drugim, so brez vtiska nanjo; nikoli ni bilo pokrito obzorje Francije s tako grozečimi oblaki kot ta-

krat, a glejte to ženo, ki jo je Napoleon postavil za regentko in jo ljubill" (Turquan, Ljubezensko življenje Napoleonovo, str. 274.)

In sredi strašnih skrbi je pisal Napoleon bratu Jožefu: „Ohranite cesarico v dobri volji! Ona se uničuje, saj ima sušico, umrla bo...!“

Ko se je Napoleon po porazu pri Leipzigu (18. okt. 1813) vrnil pred Pariz, je videl, da je vse izgubljeno, ker so ga izdali nekdanji najboljši tovariši in zavezniki. A vprašal je najprej: „Kje je cesarica?“

„Ze včeraj je pobegnila v Blois!“ mu je bil uničujoči odgovor. Zakaj nikoli več ni videl ne žene ne sina...

Turquan pa pripoveduje neverjetno epizodo:

„Ko je Napoleon v Fontainebleau še kolebal, ali naj poizkusi naskočiti Pariz, ko je, nad vsem obupan, segal po strupu, se je njegova žena, ki je vendar čutila, da se ji ruši prestol, igrakala z bedasto koketerijo. Gospod de Saint-Aulaire, ki ji je bil nekega dne predstavljen, jo je našel še v postelji. Njene gole noge so molele izpod odeje. Sant-Aulaire je prinašal pretresljive vesti: cesar se je odpovedal prestolu in se je hotel zastrupiti. Povešil je oči, da zakrije solze, ki so mu vrele.

„Ah!“ je dejala Marija Lujiza, „moje noge gledate. Zmerom so mi pravili, da so lepe.“

Izguba krone, padec moža, vsa strašna katastrofa ni učinkovala nanjo — mislila je le na svoje lepe noge!

In v tistem trenutku je dejal Napoleon: „Na Elbi bom lahko še srečno živel s svojo Lujizo in sinom!“

A preden je moral v pregnanstvo, ni bilo razen Hortenze, hčere Jožefine, nikogar po slovo: prišla ni niti Jožefina niti Marija Lujiza. Na vsa svoja pisma ni prejel niti odgovora. Prišla pa je Marija Walewska! Vso noč je čakala, da bi smela k njemu, a niso je pustili. Zjutraj mu je pisala. Napoleon je poslal po njo, baje pa je niso našli. Tedaj ji je pisal:

„Marija! ... Vaša čustva so me globoko ganila; kakor Vaša lepa duša so, kakor dobroti Vašega srca ... Spominjajte se me vdano! Ne dvomite nikoli o meni! N.“

A še tisto dopoldne, ko se je moral popoldne odpeljati, je pisal tudi Mariji Lujizi:

„Zbogom, moja dobra Lujiza! Lahko si prepričana, da Tvoj mož poguma in miru ni izgubil ter da Ti je prijatelj! N. Pripis: Poljubi mi malega kralja!“ (sina).

Ko je došel na Elbo, je mislil takoj na ženo in ni dvomil, da pride za njim. Saj je dejal tolikokrat: „Dobra žena mora slediti svojemu možu, tako hoče sv. pismo...“ In pisal ji je, pisal vedno iznova, a na nobeno pismo ni prejel odgovora.

Vendar ni izgubil upanja; vsak dan je z daljnogledom pričakoval ladjo, ki mu pripelje ženo in sina. Dne 1. septembra 1814 pa je dospela ladja, nato čoln s tremi damami in dečkom. Cesar je poslal maršala Bertramta gostom naproti, — sam na belcu in v spremstvu pa je ves srečen počasi jezdil k sprejemu. Žena in sin sta prišla. A ni bila Marija Lujiza z Napoleončkom, nego zvesta Walewska s štiriletnim Aleksandrom v poljski narodni nošil! Dva dni in dve noči sta ostala pri cesarju, deček se je igral z grenadirji in očetom. Rada bi ostala Walewska na Elbi, rad bi jo obdržal Napoleon, toda še vedno je pričakoval ženo. Tako sta odšla. Morje je bilo viharo, in Na-

poleon se je oddahnil, ko je prejel končno vest, da sta Marija in sinko srečno dospela v Livorno.

A žene ni bilo nikoli. Zvedel pa je, da sta Marija Lujiza in Napoleonček zopet na Dunaju. Ko je slišal, da je rekel sinko: „Videl sem cesarja avstrijskega. Pa ni prav nič lep!“ je bil zadovoljen. Ko je slišal, da se je sinko divje branil ostaviti Pariz, je bil ponosen. Ko pa je zvedel, da je Marija Lujiza na dunajskem kongresu podpisala izjavo, da ne mara o Napoleonu nič več slišati in da je pretrgala vse zveze z njim, tega sploh ni verjel. Kupoval je na Elbi celo hišo zanj in za sina.

„Kaj pa je počela medtem Marija Lujiza? Bila je v Aix-les-Bains s svojim komornikom in prijateljem, gospodom Neippergom, in če se je kdaj spomnila Napoleona, je dejala o njem „gospod z Elbe“. Zgodovina je Marijo Lujizo obsodila. Ni Napoleona le zapustila, nego ga je tudi izdala. Še danes je vzorec slabe žene; da je bila brez duha in tujka, je zanj in francoski sodbi le neznatno olajševalno dejstvo.“ (Turquan, 274.)

L. Mühlbach pa trdi v svoji knjigi „Napoleon und der Wiener Congress“, da je bila Marija Lujiza resnično šibkega značaja in brez lastne volje, a da je bil glavni krivec njene nezvestobe do Napoleona avstrijski zunanji minister Metternich. Ta je vsilil Mariji Lujizi bivšega avstr. generala grofa Neipperga za komornika. Ko je bila Marija Lujiza že pripravljena, da po raznih insceniranih javnih sramotilvah in ponižanjih na dunajskih ulicah uide iz Schönbrunn in pobegne s sinom za možem, je nameravani beg izdal Fouché, Neipperg pa je povedal Mariji Lujizi, da je Napoleon medtem sprejel že tri dame, med njimi Walewsko, da ji torej mož ni zvest. Nato je Marija Lujiza iz upravičene ljubosumnosti sklenila, da ne odide v „slabo družbo na Elbi“ in je ostala. Zaljubljeni Neipperg, mož bolne žene in oče štirih otrok, je kmalu osvojil Marijo Lujizo in je kot vdovec odšel z njo v Parmo, kjer je poslej vladala kot neznatna vojvodinja parmska.

Na Elbo pa sta prišli tudi Napoleonova mati Leticija in sestra Pavlina, a noben brat, noben tovariš ali prijatelj. Koncem februarja 1815 Napoleon ni mogel strpeti več; hrepenenje po ženi in sinu mu je postalo nezno in ušel je ter se vrnil v Pariz. Zopet s triumfom. Namen mu je bil še enkrat premagati vse sovražnike, nato pa skleniti z vsemi mir, se omejiti le na Francijo, jo osrečiti in utrditi prestol svojemu nasledniku sinu.

Takoj, ko je dospel v Pariz, je pisal avstrijskemu cesarju, naj ne zdržuje več Marije Lujize, ki naj se takoj vrne s sinom k očetu. Zaman. Nato je poslal de Montronda na Dunaj, da bi osebno pregovoril Marijo Lujizo, naj se vrne. Kronana bo in sinko, zopet bo cesarica in sin kralj rimski! Brez uspeha. Končno je zvedel, da je njegova žena ljubica Neippergova...

Ženske so dvignile Napoleonov genij do najvišjega razvoja, ženske pa so ga tudi pahnile v sramoto in smrt. Ko se je pripravljaj na zadnji, odločilni obračun z združenimi evropskimi vladarji in izdajalskimi bivšimi tovariši, mu je bilo potrebno ogromne armade. Ženske so njegov namen onemogočile.

„Ne smem Vam prikrivati“, je dejal cesarju neki državni svetnik, „ženske so Vaše odkrite sovražnice, in ta nasprotnik je v Franciji nevaren.“ Ženske so bile proti vojni. Napoleonovemu pozivu na boj se je zato odzvalo le 60.000 namesto 250.000 mož! (Emil Ludvig, 510.)

Le sto dni se je še držal Napoleon, po izgubljeni bitki pri Waterlooju ga je Anglija izdajalski dala odpeljati na otok Sv. Helene, nezdrav kraj, kjer je moral v par letih žalostno umreti. A do zadnjega je ljubil ženo in sina; njuna slika je visela nad njegovo pisalno mizo in njegova žepna ura na veržici iz las Marije Lujze ga ni zapustila nikoli...

A Jožefina? Ko so moževi sovražniki zasedli Pariz, se je izpremenila zopet v politikarico in diplomatko, ki je v svojem mrzlem egoizmu popolnoma pozabila svojega nekdanjega moža in dobrotnika ter je mešetarila z vsemi ženskimi zvijačami le za svojo korist in na korist sina Evgena ter hčere Hortenze. Zopet je postala vse očarjujoča spletkarka, krasna, elegantna, ljubezniva, da so jo vsi obletavali, Prusi in Rusi, najbolj pa car Aleksander.

Na promenadah po divnih parkih in cvetličnjakih svojega gradu s carjem pa se je prehladila (oblečena ni bila nikoli dovolj) in nagloma umrla za pljučnico... Zapustila je 3 milijone dolgovi! —

Ko je Napoleon na Sv. Heleni pred svojo smrtjo še sanjal, je videl v snu tudi Jožefino, nikdar pa Marije Lujze.

„Videl sem Jožefino“ — je pravil v deliriju, „a me ni marala objeti... Dejala mi je, da se bova kmalu videla, da se ne ločiva nikoli več. Dejala mi je... Ali ste jo videli? —“

Še umirajoč je veliki mož mislil na žensko, ki ga ni bila vredna nobeno minuto...

Tako je imel Napoleon nesrečo z obema ženama. Edina Slovanka igra v njegovem življenju ulogo, častno za ženski spol. In njegova mati! Korzičanka, tip klasične matere...

Povest svakinje. (Carola Prosperi — prev. I. Vouk.)

(Konec.)

Že govorim o njem... O, mene ni lahko prevariti! On je zaljubljen vanjo; zaljubil se je že v hipu, ko jo je prvič zagledal, to sem takoj opazila. In takoj spočetka jo je s posebnim poudarkom klical: teta Helena... teta Helena... z drgetajočo nežnostjo, v kateri si čutil izraz spoštovanja, strahu, zamaknjeno občudovanje, a predvsem ljubezen... Kakšna razlika, ko reče teta Kamila! Tedaj zveni njegova beseda suho, kratko, razdraženo, morda sovražno, zakaj jaz upijem vedno nad njim, ga preganjam, in ni dolgo tega, da sem ga včasih nemilo sunila v hrbet. Resnica je, da je zdaj (odkar je tu Helena), izpremenjen. Ne vrača se domov pozno v noč, ne teka več za najbolj razbrzdanimi domačimi dekleti, ne igra več. V mojih prsih divja besna razjarjenost: moja ljubezen do Emila in moje sovraštvo do Helene se mi zdi, da naraščata od ure do ure; sama ne vem, kako se more še zatajevati...

V svoji nevednosti mi ona pravi: — Pretrda si s Pavlom. Z mladimi ljudmi je treba imeti potrpljenje, biti moramo prizanesljivi z njimi. Kako naj se sicer poboljšajo?

— Tedaj — pravim posmehljivo — prizanesljivost vsem. Zakaj pa si ti tako malo prizanesljiva s svojim možem? Zakaj ne poskušaš govoriti z isto dobrotnostjo, s katero učiš našega nečaka?

Mučno zardeva, izpod trepalnic, ki ji naglo, naglo utripajo, gledajo oči, v katerih se bere zadrega in negotovost. — Ni mogoče..., odgovarja.

Na mestu zale Pavlove glave, njegovega lepega, otožnega obličja, njegove elegantne postave, si predočuje izmozgani Emilov obraz, njegov sključeni hrbet, plešasto glavo. Od studa in strahu se zdrzne.

— Ni mogoče... — pravi — Emil je že davno izgubljen, njega ni mogoče več rešiti.

Prasnem v vriskajoč, divji smeh. In ji govorim, gledajoč jo s plamenom v očeh, s plamenom, ki naj bi ji prodril do duše in jo opalil:

— In ti misliš... aj! ti misliš, da se bo Pavel rešil, to misliš? Tudi Emil je bil takšen, veš, in je postal to, kar je postal. Imamo prekletstvo v krvi, vsi mi; ali nam nisi to sama tolikokrat rekla? In vse Emilove strasti ima že Pavel v sebi.

— Ni res, ni res... — jeclja s pobledelimi ustnicami.

— In ne bosta ga rešili ne moja strogost ne tvoje božanje!

— Ne govori tako...

— In ti — jo vprašam, gledajoč ji dobro v oči — ali ti je mnogo do tega, da bi ga rešila? Saj mu nisi v sorodu po krvi: nečak je tvojega moža. Pusti, da sami zanj trpimo, ne jemlji si tega preveč k srcu.

Ta pogovor je jo potrl, blede je in poveša oči. Pavel je to opazil in zdaj bega okrog nje kakor izgubljen pes, in ker se mu ne posreči več vloviti njenega pogleda, gre proč kakor blazen, da poišče svoje stare prijatelje in se napije.

Nekaj dni je preteklo v mirovanju. Helena je užaljeno molčala, Pavel je obupaval in ponočeval. Nato sta sklenila mir. Ona ne ostaja več v pritlični dvorani, da bi vezla, kakor je delala prej, on ne sedi več na stolčku pri njenih nogah: zdaj napravljata skupaj dolge izprehode. Vreme se je zvedrilo, zrak je zopet božajoč, mehek: vsa v zlatu je nebeška jesen. Nebeški so izprehodi po gričih, kjer se v vinogradih končuje trgatev. Ne morem za njima, da bi slišala, kaj si pravita: zadovoljiti se moram s tem, da proučujem njuna obraza, ko se vrneta. Resna sta, ravnodušna, že sta se naučila pretvarjati se, braniti se. Oba se me bojita, smatrata me za svojo strašno sovražnico. Za Pavla sem stara zarjavela devica, nespravljiva in sovražna vsem sladkim strastem; za njo sem histerična, blazna ženska, ki ji hočem preprečiti dobro delo, t. j. preprečiti rešitev lepega dečka in ga pripeljati na pravo pot. Zdaj sta se sporazumela in me izzivata. Toda delata račun brez krčmarja, je v tem primeru njih gospodovalka, ljubezen, t. j. strast,

ki ju vodi. Dovolj mi je bilo, da sem ju videla, kako sta se nekega večera poslavljala, predno sta šla spat: on ji kar ni jenjal poljubljati roko, in ko mu jo je odmaknila, mu jo je položila na čelo in šla z njo preko glave v sladkem božanju. In takrat sem smatrala za svoje pravo vdreti nepričakovano v Helenino sobo...

Položila sem svečnik na skrinjo z rezkim udarcem, medtem ko je ona začudeno okrenila vame svoje roznato in srečno obličje... V svoji blede lisasti halji je bila bleščeča kakor mlada nevesta.

— Čuj — sem dejala z mirnim toda strašnim glasom — dobro je, da se odkrito pomeniva. Gotova sem (tu se prezirno nasmehnem, da ji pokažem, kako nisem prav nič gotova!), da hočeš tistemu mladeniču dobro, toda v resnici mu mešaš glavo.

— Jaz! — pravi ona in se vzpne. Toda obraz ji je postal bled kakor cunjia in njene ustnice drgečejo. Čuti, da je v mojih rokah, in se me boji, strašno se me boji! Njene sladke oči me prosijo milosti, toda jaz nadaljujem neusmiljeno: — Tako ne gre dalje. Treba je končati. Sama to razumeš.

— Toda kaj... kaj sva napravila?

— Nič, kar bi ti mogla očitati.

Pustim jo tam pred sabo za trenotek, vso prestrašeno in tresočo se.

— Glej, ti se morda v svoji nedolžni nevednosti tega ne zavešaš. Toda Pavel, ta bedasti dečko, se je zaljubil vate. Priznati se mu mora, da je drzen: vrgel je oči nate, ki si tako čednostna, tako popolna in vrhu tega še njegova teta! Ti si mislila, da ga boš mogla poboljšati, in pokazala si se tako dobra, da sem se ti še jaz čudila, da po pravici povem. Nenadoma si se pokazala vsa drugačna ženska! In rekla sem sama pri sebi, da boš sedaj svojo prizanesljivost, svoje potrpljenje mogla obračati v prid svojemu nesrečnemu možu, saj ga je tako potreben!

Nenadoma ji glava zagori in spusti se v jok.

— Odpotujem, takoj! — zagrozi v tako krčevitem ihtenju, da ji hoče raznesti prsa. — Tvoje besede so zame žaljive, izzivalne. Grem... Takoj odpotujem. Jutri zjutraj!

— Dobro! — pravim mrzlo in odločno. — Tudi jaz sem tako mislila. Dobro je, če odpotuješ jutri na vse zгодaj, ne da bi koga videla.

Kakor bi trenil, je prenehala jokati, mirno me je pogledala in razumela, da bi me zastoj prosila milosti. S silnim samozatajevanjem zajeclja: — Je že prav. Pripravila bom prtljago.

Vprašam jo: — Hočeš, da ti pomagam?

— Ne, zadostuje, da mi na kak način preskrbiš, da pojde jutri prtljaga z menoj s prvim vlakom.

— Dobro. S prvim vlakom.

Zjutraj, ko se je začelo daniti, potrkam na vrata njene sobe in jo najdem že pripravljeno in sedečo na postelji. Ni bila legla, to je očitno, njen posineli obraz je izpremenjen. Ko sem vstopila, skoči naglo pokoncu. — Pripravljena sem.

Previdno stopava doli po stopnicah: zunaj, na ulici pred oblokom, jo čaka kočija. O, jaz sem vse imenitno uredilal...

— Ali želiš, da te spremim na postajo?

— Ne — odgovori — grem rajši sama.

Ko je v kočiji, se skloni narahlo ven in pravi:

— Pozdravi vse. Reci...

— Bodi brez skrbi. Že vse uredim.

Kočija se zgane. Z nepremagljivim sunkom se vrže naprej proti meni in me vpraša z jedva slišnim glasom. — In Pavel...

Vrže se v notranjost kočije in obupno joče pod svojo kopreno.

Dve leti pozneje sem videla Heleno v Milanu, v njenem stanovanju. Kakor nekdanj presedi popoldanske ure s svojim vezenjem pri oknu. Ne vem, čemu ji bo vezenje; morda prodaja izdelke kakšnemu drobnjarju. Še tako majhen zaslužek je dobrodošel za vzdrževanje gospodinjstva. Moj brat je požrl skoraj vse: v zelo skromnem stanovanju, kjer živi zdaj s svojo nesrečno ženo, prespi večidel dneva, ali pa se vlačí od stolice do stolice in žveči smotko: postal je prava človeška cunjá. Mislili smo, da ga bo Helena zapustila: nihče bi je za to ne obsojal, še celo jaz ne, s tem je vse povedano. Jaz je ne sovražim več, postarala sem se pač. Gledam jo če ne ravno z naklonjenostjo, vendar z dobrohotno radovednostjo. To ni več ona, oh ne, nič več ona... Ni več nikaka popolnost: ženska je kakor katerakoli druga. Njeno obličje ni več marmor; na njem se poznajo sledovi globokega trpljenja, razjedajočih solz, strašnih pretresov. Ljubezen do Pavla je povzročila na njej pravo in neizprosno razsulo, postarala se je. Čakam, da bi me kaj vprašala o Pavlu; povedala bi ji, da se je po njenem odhodu skušal umoriti in da nam nič ne piše iz Sicilije, odkoder pa se sicer ni nikdar vrnil. Toda Helena nič ne vpraša: bržkone se je za vedno odpovedala življenju. Govoriva o ravnodušnih, brezpomembnih zadevah, pijevo kavó, se mirno razgovarjava kakor dobri sorodnici, ki nista imeli nikdar nobenega razpóra med sabó. Končno vstanem, ker ne maram izgubiti vlaka, da bi čakala na besedo, ki ne pride. Na postajo me spremlja brat. Pri vratih se hladno objameva. Poljubiva se s končki ustnic.

— Zbogom, Kamila, srečno potuj. — Zbogom, Helena.

Na ulici se ozrem in gledam v okno. Toda zavesa se ne gane. Za ono zaveso sédi ena tistih umrlih žena, kakršnih je mnogo na svetu. Šiva in šiva, in ne dvigne glave.

Po ženskem svetu.

„Ženata“ (Žena) je naslov bolgarskega feminističnega lista, ki izhaja v Sofiji v 10 zvezkih na leto. Urejuje ga znana ženska prvoboriteljica in književnica Dimitrana Ivanova. Namen lista je zaščita ženskih pravic. Ima poljudno znanstveni juridični značaj ter seznanja čitateljice s položajem žene v domačih in tujih zakonih ter daje praktične nasvete za uredbo zakonov, ki se tičejo pravnih odnošajev žene. V listu je redni pregled vseh javnih vprašanj, ki zadevajo in zanimajo ženo kot mater in soprogo, kot človeka in državljanko, kot delavko, uradnico, učiteljico ali javno delavko.

Ameriške diplomatke. Zedinjene države visoko upvažujejo ženo. Tam so ženske poslanke, guvernerke, županje — a ne po možu, nego po svojem lastnem službenem delu. Zadnje čase pošilja vlada ženske tudi v inozemstvo na diplomatska mesta. Tako so kot vicekonzulice nastavljene v Amsterdamu, na Nemškem, v Ženevi in v Valparaisu.

† **Berta Bukšekova.** Koncem oktobra je umrla v Mariboru naša velika gledališka umetnica Berta Bukšekova. Igralsko karijero je pričela v Ljubljani, kjer je sploščka nastopala v opereti. Pozneje se je posvetila le drami in je ustvarjala na ljubljanskem in mariborskem odru krasne ženske tipe. Nastopala je v naših narodnih igrah, v dramah domačih in tujih pisateljev. Ibsen, Strindberg, Tolstoj, Grillparzer, Sofokles, Vojnovič, Ogrizović so ji bili priljubljeni avtorji; nepozabni so njeni nastopi v Cankarjevem „Za narodov blagor“ in v „Pohujšanju“, v Bevkovem „Kajnu“, Cerkvenikovem „Grehu“ in „Očiščenju“.

Materinstvo.

Kdaj pravzaprav nastopi menstruacija? Tako nas med drugim vprašuje skrbna mati iz vrste naših naročnic.

Pojav menstruacije ni pri vseh deklicah istočasen. Odvisen je od mnogih činiteljev, v prvi vrsti pa pride v poštev podedbenje in plemo. Po južnih krajih dobe deklice mesečno perilo mnogo prej nego v severnih pokrajinah. Pa četudi se ljudje selijo proti severu in žive morda rod za rod v novi domovini, ostane vendar ženska narava v tem pogledu zvesta svojemu prapodnebnju in plemenu. Zanimive so židinke na Poljskem in v Rusiji. Domače deklice dobe menstruacijo razmeroma pozno, s 13, 14, 15 letom;

Židinke, ki so istotako rojene tam, pa že z 10, 11 letom.

Pri nas se pojavi navadno med 11 in 14 letom. Predčasno mesečno perilo je najčesteje v zvezi z bolehnostjo in je dobro, da gre takrat mati z deklico k zdravniku. Istotako tudi, če se ne javi do 15. leta.

Na perilo vpliva tudi način življenja in gibanja. Vobče je pri ženah, ki se telesno gibljejo, izguba krvi mala; one pa, ki mnogo sede, navadno tudi močnejše krvave. Slaba prehrana in gladovanje zmanjšuje krvavenje, včasih ga celo popolnoma prekine. To se je videlo ob vojni in sploh v dobi nezadostnega prehranjevanja. Obilna jed in alkohol (zlasti pivo) pa znatno povečata perilo. Iz tega vidimo, da si žena v tem pogledu lahko sama pomaga do neke mere. Istotako imajo velik vpliv tudi živci. Ves spolni stroj je v tesni zvezi z živčevjem. Žene dobro vedo, da strah, radost, žurjenje perilo lahko prekine ali nanovo pospeši.

Ce se pri deklci perijoda v prej omenjenih letih ne pojavi, se je treba pogovoriti z zdravnikom. Vzroki so različni: nezadosten razvoj spolnih delov in tudi vsega organizma, nepravilno delovanje notranjih organov, tuberkuloza, srčna obolenost, razne prirojene in pridobljene hibe. So pa tudi primeri, ko je zakasnelemu mesečnemu krvavenju kriva le šibkost, kar mima bogve kakega vpliva na splošno zdravje, menstruacija nastopi kasneje in deklica se vendar duševno in telesno normalno razvija.

„Oddam samo stranki brez otrok“.

Te besede čitamo dan na dan v oglasih naših dnevnikov kakor tudi v časopisih drugod po svetu.

Ko se na eni strani po nekaterih državah skrbi za čim večji prirastek prebivalstva, se na drugi strani maksidno brani otrok, ker iščejo vsi hišni gospodarji le stranke brez dece.

Pri ugotavljanju tega dejstva se vsiljuje vprašanje, kdo je kriv, da nikjer ne marajo v hiši strank z otroki? Premislite, starši, posebno matere, položite roko na srce in priznajte si, da ste same krive. Ne vse, bog-nedaj, da bi hotela to reči, toda večinoma je le krivda staršev, da se povsod branijo v stanovanje strank z otroki. Radi staršev, ki ne znajo vzgajati svojih otrok, so prizadeti tudi taki, čigar deca je dobro vzgojena in ki bi se je ne bilo treba bati hišnim gospodarjem.

Starši, posebno mladi zakonci, ki so slepo zaljubljeni v svoje otroke, jim dovoljujejo, da delajo v stanovanju vse, kar in kakor se jim ljubi, posebno dečkom, in se roditelji še ponašajo z razposajenostjo svojih fant-

kov, bahajo se, če si ti izmislijo novo porednost in odgovarjajo predrzno. Ne samo da smejo skakati, ropotati in tekati po mili volji, zabijati smejo tudi žeblice, kamor se jim zljubi, smejo čakati po stenah, obešati se na kljuke in voziti se na vratih, vrezavati v les pri oknih in vratih vsakovrstne čačke in lise. Smejo telovaditi ter voziti nad glavami drugih ljudi mize in stolice. Kdo bi se čudil, če se pritožujejo stranke brez otrok pri hišnih gospodarjih in da se ti boje strank z otroki, ki uničujejo vse?

Matere, ki imajo ves dan otroke pri sebi, bi morale paziti, da bi ne delali v stanovanju kakršnekolik brezpotrebne škode, prehudega ropota in razsajanja. Nikdar naj ne zagovarjajo svojih otrok z besedami „otroci so pač otroci“ in da same ne morejo nič zato, če so živi in da radi pokrižijo in poskačejo. Tak izgovor ne drži, pač pa naj se mati in gospodinja podviza, da odpravi svoje hišno delo v dopoldanskih urah. Popoldne pa naj žrtvuje par ur svoji deci. Vzame naj svoje otroke na izprehod, poleti iz mesta v naravo, pozimi pa v mestne parke. Tam naj pusti, da se otroci naskačejo in naigravo, kakor se jim ljubi. Ob topleni vremenu jemlje mati s seboj lahko ročno delo ali knjigo, katere bi ne utegnili čitati doma. V parkih, kjer ni za otroke nevarnosti, naj mati ne sitnari ter naj ne upije in neprestano ne prigovarja otrokom.

Pusti deco, da se zabava po svoji volji, ne kriči radi obleke, če otrok sede v travo ali na prod. Ko prideš z otroki domov, bodo utrujeni in bodo mirovali. Ako so že toliko odrasli, da ne gredo spat takoj, daj jim kock za zidanje, punciko ali kita za vpodabljanje, da bodo sedé zaposleni. Če so večji in že v šolah, naj se sedaj uče in pišejo naloge.

Ko bi matere vzgajale svojo deco tako, da bi se dostojno vedla v najetem stanovanju, bi ne bilo med hišnimi gospodarji toliko strahu pred otroki in iz listov bi izginili oglasi, kjer se oddajajo stanovanja samo strankam brez otrok.

Kuhinja.

Potice! Brez njih si je pač težko misliti naš Božič in našo Veliko noč. Prava slovenska specialiteta so te naše povitice-potice. Čehoslovaki imajo in cenijo svoje buhte in kolače, toda naših potic ne poznajo; Madžari takisto ne. A pri Nemcih jih je pod imenom „Potitze“ uvedla šele Katarina Prato, katere slavnoznana kuharska knjiga „Süddeutsche Küche“ je izšla v velikem številu izdaj in je tudi med nami dobro znana.

Opazala sem, da na kmetih, tudi ondi, kjer imajo na razpolago dovolj surovega

masla, jajec in mleka, mnoge gospodinje ne znajo delati dobrih potic. Zato podajam tu za Božič par receptov, kakor delam potice jaz; morda bodo dobrodošli tudi tej ali oni meščanki.

Navadno testo za potice. Vse, kar uporablaš za testo, mora biti toplo, nikakor pa ne vroče, da se testo ne skisa. Razmešaj v lončku 5–6 dkg svežega drožja z mlačnim mlekom, žličko sladkorja in moke, da dobiš gosto kašo. Kake četrte ure na to, ko se je drožje dvignilo, napravi bolj mehko testo. Za to potrebuješ 1½ kg moke, ¼ kg surovega ali kuhanega masla, 4–5 rumenjakov in eno celo jajce, potrebno mlačno mleko, sol in že pripravljeno drožje. Surovo maslo lahko deloma nadomestiš z mastjo, finim oljem ali margarino: Vse zmešaj z veliko kuhalnico vode, ki ga utepaj tako dolgo, da dela mehurje in se loči od kuhavnice, ako jo dvigneš od testa. Potem posuj ob straneh sklede in po testu z moko, pokrij dobro in postavi na gorko. Shajati mora tako, da bo testa še enkrat več, kot ga je bilo prvotno. Toliko testa zadošča za dve srednjeveliki potici; za eno potico računamo ¼ kg moke. Potice mažemo s sledečimi nadevi, a vse, kar devljemo v potice, imenuje ljudstvo potičevje.

Rozinovo potičevje. Zmešaj skodelico sladke smetane s tremi rumenjaki in nastrganimi olupki pol limone, primešaj sneg dveh beljakov; namaži s tem nadevom tenko razvaljamo testo, potresi povrhu ½ kg rozin, prav malo mandljev ali žemelnih drobtin in ¼ kg sladkorja, pomešanega s cimetom. Tudi malo ruma lahko poljšeš po potičevju. Testo tesno zvij v potico; odreži skrajna konca in deni potico v dobro namazan, z drobtinami posut model. Vzhaja naj na toplem; ko dovoli vzide, jo peci 1 uro v precej vroči pečici. Ako je vročina od vzgoraj prehuda, pokrij potico, ko je že rumena, z močnim papirjem.

Namesto smetane vzameš lahko 14 dek surovega masla, ki ga vmešaj, da se peni, in mu potem prideni pol skodelice smetane in rumenjake ter sneg.

Mandljevo potičevje. Napravi na dev kakor prej, samo namesto rozin potresi po namazanem testu 35–40 dek zmletih mandljev in sladkorja; cimet pa ne spada v mandljevo potico, pač pa se ji dobro poda vaniljev sladkor.

Orchovo potičevje. Popari z mlekom ½ kg zmletih orehov, primešaj cimeta, limonovih olupkov, prav malo zmletih dišečih klinčkov in 1–2 jajci. S tem mazilom namaži zvajljano testo, posuj s sladkorjem, zvij v potico itd.

Medeno potičevje. Zavri $\frac{3}{4}$ kg medu, primešaj mu $\frac{1}{2}$ l zmletih orehov ali lešnikov, limonovih olupkov, zmletih dišečih klinčkov, cimeta in 3 žlice ruma. Namazano testo posuj še nekoliko s suhimi orehi, da ne bo med tekel iz potice. — Ali: vzemi samo $\frac{1}{2}$ kg medu, sicer postopaj kakor prej, samo potresi po vrhu nadeva še $\frac{1}{4}$ kg rozin.

Makovo potičevje. Popari $\frac{1}{4}$ kg zmletega ali dobro stolčenega maka z mlekom. Ko se nekoliko ohladi, primešaj nastrganih limonovih olupkov, cimeta, 3 žlice medu, 3 žlice ruma, 3 žlice stopljenega surovega masla in 1 jajce. Potičevje mora biti še toliko gosto, da se da mazati. Povrhu potresi $\frac{1}{4}$ kg rozin in sladkorja po okusu. Ako delaš makovo potico brez rozin, vzemi malo več moka.

Šokoladno potičevje. Razmehčaj v peči 14 dek šokolade, prideni 14 dek umešanega surovega masla, par žlic sladke smetane, 2 rumenjaka in sneg dveh beljakov ter malo vanilije. Po testu razmazano potičevje posuj s sladkorjem in — ako hočeš — nekoliko še s mandlji.

Vse te potice so toliko fine, da jih ne smemo delati zadnji dan. Najboljše so, ko so stare 3—4 dni. Medena potica pa naj stoji 5 dni.

Punš. Vlij na 60 dek sladkorja $\frac{1}{2}$ litra vode in raztopi to na gorkem štedilniku. Potem prideni soka dveh limon in štirih pomaranč, šibico vanilije in olupke polovice limone. Ko to zavre, prilij liter vročega čaja in pol kozarca ruma, precedi skozi servijeto tér nalij v čaše.

Ponarejena medena potica. Postavi kvas iz 3 dkg droži, 3 kock sladkorja, malo mleka in moke. Ko vzide, zamesi testo: Mešaj v skledi približno četrť ure 20 dkg kuhanega masla, 4 rumenjake, par žlic kisle smetane, nekaj soli, 3 žlice sladkorja. Tej mešanici prideni malo več kot pol kg lepe suhe moke ter dobro vzhajani kvas. Vse to utepaj toliko časa, da se testo loči od kuhaličnice. Ko je testo dobro vželo, ga razvaljaj in namaži s tem nadevom: V kozico deni malo več kot pol kg stolčenega sladkorja in ga mešaj na ognju toliko časa, da se lepo zarumeni. Primešaj potem še $\frac{1}{4}$ kg zmletih in z mlekom poparjenih orehov, malo cimeta, nekaj zrezanih limonovih lupnic, 3 žlice ruma in 3 pesti drobtinic. Potem zavij testo, deni ga v toplo kozico in postavi na toplo, da vzide. Predno denesč potico v peč, jo pomaži z jajcem.

Kavni liker. Zmelji prav drobno $\frac{1}{4}$ kg kave in 2 šibici vanilije; skuhaj kavo na $\frac{1}{2}$ l vode ali pa prelij trikrat čez kuhalnik (mašino!) Precejeno kavo zmešaj z 1 kg sladkorja in 1 l vode ter počasi kuhaj $\frac{1}{4}$ ure.

Potem ohladi in precedi skozi platneno krpico v steklenico. Temu prilij še $\frac{1}{4}$ l finega alkohola in 3 žganijske kozarčke ruma.

Kumnov liker. V $\frac{1}{2}$ l alkohola in $\frac{1}{2}$ l vode deni močiti 3 jedline žlice kumna in vanilijo (če hočeš, tudi 1 žlico janeža). Steklenico dobro zamaži in jo pusti dva dni na toplem kraju. Medtem pa skuhaj v $\frac{1}{2}$ l vode $\frac{1}{2}$ kg sladkorja, vre naj $\frac{1}{2}$ ure počasi; potem ohladi popolnoma, precedi skozi krpico v steklenico in dodaj alkohol, kjer se moči kumina; prej ga moraš pa tudi precediti. Liker se dolgo ohrani.

Štruklji. Naredi vlečeno testo iz $\frac{1}{4}$ kg moke, 1 jajca, par kapljic olja in malo slane mlačne vode. Pusti ga počivati pol ure. Mešaj med tem za malo žlico sur. masla, skodelico sladke ali kisle smetane, 1 rumenjak, 2 pesti drobtinic in sneg iz beljaka. Razvleci testo kolikor mogoče tanko, namaži z nadevom (potresi, če hočeš finejši, z orehi), zavij v prtič in kuhaj v kropu. Ko je kuhan, razreži in zabeli z drobtinicami.

Gospodinjstvo.

Pomen božičnih jedi. Že v pradavnih narodih je živila slutnja in želja, da bo prišel Rešenik in prinesel svetu mir. Izraz te slutnje so bili pradavni obredi za praznike, ki jih imenujemo mi Božiče, ker pozna naš narod trojen Božič — prvi je Novo leto, drugi Sv. Trije kralji, glavni je Rojstvo. Kar je živelo kot slutnja v predkrščanski dobi v ljudski duši, kar je prišlo v navado v krščanski dobi, se je strnilo z navadami, ki so živele stoletja in živijo v mnogih krajih še danes, ko ne vemo več, kaj pomeni dojenček iz lecta, kaj valovite in kaj ravne črte po njegovih povojih. Ne vemo, zakaj je štruca podolgovata, šartel okrogel, ne vemo, kaj pomeni petelinček, konjiček, baba, srce, jajca, vitez na konju in druge oblike lecta. Učeni Schepfel pravi, da je ostal božični pomen najbolj živ v pečivu in predvsem v medenem. Med je bil znak moči, zdravja in radosti. Z medom so nalivali Svetovidov rog, medene so bile potice in pijače za Božič. Nekateri recepti za medene kruške so stari čez tisoč let. Tako tudi kalupi ali modeli za peko, ki so se delali prvotno iz lipovega lesa in katerih se najde še kak črvojedast v muzejih na Pomorjanskem (kier so nekdaj živeli Slovenci). Tudi pri nas je bilo pred par desetletji še dosti starih kolačnic, štruncic in pekač za pečenje celega prašiča. A ta stara zanimiva prstena posoda izginja vedno bolj. Sreča je samo, pravi Schepfel, da so medicarji zelo konservativni in da prehajajo tako stare oblike in recepti od rodu do rodu. Na Gorenjskem pečejo še lepa srca in pisane štručice in hlebčke iz medenega testa. V ljubljanskem

muzeju je par starih kalupov za tako pecivo. Na Poljskem je napekla prejšnje čase gospodinja za Božiče po dvajset vrst kolačkov. Davni ljudje so dajali vsaki črti, vsaki obliki svoj pomen, utesili so vanje svoje verske nazore. Svoj pomen je imela torej tudi sestava jedi. Žito, ki ga trosijo še po nekaterih krajih kraljevine zvečer po mizi ali ga posejejo na krožnike, ima pomen življenja, tako tudi pšenične pogache. Za božični dan so kuhale naše prababice redno ječmenovo kašo, prašičevo glavo ali kračo. Na Hrvaškem so spekli če ne prašiča pa odojčka. Vsaka kmečka hiša po Stajerskem je imela veliko pekačo, ki se je porinila v peč. Nemci so imeli prejšnje čase ali celega mrijasca ali vsaj mrijaščevo glavo, pozneje so se zadovoljili z glavo domačega prašiča. Sploh je imel vsak kulturni narod svoj način praznovanja božične skrivnosti, zmisel tega praznovanja pa je povsod isti: Svet se preraja v novo življenje.

Snaženje o Božiču. Ni dovolj, da napečemo in nakuhamo za praznike, treba je tudi, da je vse počejeno in pospravljeno po hiši, dvorišču in hlevih. Medjimurci prebelijo radi hišo za Božiče, če ne vso, pa samo od zunaj. To božično beljenje in snaženje je zelo važno, ker se je pri spravljianju pridelkov prineslo marsikaj v hišo, kar bi se zapredlo in potem razpredlo po hiši, posebno ker je na kmetih po zimi vse bolj zaprto. Predbožično temeljito snaženje bo preprečilo, da se ne vgnezdi pod stropom in za omarami in posteljami rod pajkov in da ne bo hiša na pomlad polna muh. Glavni sovražniki mušje in druge zalege so metla, omelo in krtača ter krop. Za temeljito snaženje je treba, da izprazniš kolikor mogoče dotični prostor, sicer ubeži vse, kar ima noge, za kako desko. Stene ometi z omelom ali z metlo. Ko je omelo polno pajčevin in prahu, ga otresi nad škaofom vode in izbriši z mokro kunjjo. Kjer je na steni posebno veliko prahu, ovij omelo z mokro kunjjo in izperi kunjjo za vsakim potegljajem. Tla ribaj s kropom, da zatre krop zalego nesnage in zametke bolezní. Zelo dobra je zato izkuha pelina, divjega kostanja ali jajčnih lupin. Pri ribanju glej, da menjuješ vodo takoj, ko je kalna od blata. Tako bodo tla lepo rumenkasto-bela, od umazane vode pa so kakor sivo pobarvana. Vešča ribarka ima navadno dve posodi z vodo in dve kunjji. S prvo pobira prvo umazano vodo, z drugo splakuje, da je čista. Tla izbriši s suho čisto kunjjo; kunjja, ki se je že napila pri brisanju, maže tla. Posipavanje mokrih ali suhih tal z žaganjem je prav neumestno; kjer sušijo ali pometajo z žaganjem, je vedno dosti prahu in mrčesa. Po ribanju odpri okna in zakuri peč, pa bo hitro suho in zračno. Ne-

zdravo je, če spiš ali delaš v ravno poribani mokri sobi z zaprtimi okni. Da se tla ne umažejo tako hitro, navadi domače, da si brišejo noge, kadar pridejo od zunaj. In da ne pljujejo po stari navadi na tla! To ni prav nič smešno in tudi težko ni. Tirolski kmet se sezuje, predno gre v gornico. Da se ne zaleže mrčes, umij in poribljí večkrat vse police po kuhinji, štirambi in kleti, posebno tam, kjer je posoda za mleko. Kjer so ščurki, je treba kuhinjo večkrat prebeliti, paziti na snago in odstraniti vse, kar bi nudilo mrčesu živeža. Bolje, stenice, ščurki, pajki so prenašalci in povzročitelji mnogih bolezní. Zato iztepemo o Božičih, pa tudi večkrat med letom posteljnino, umijamo deske v postelji s kropom in postavimo vse na zrak. Tudi obleko iztepemo in izbrišemo omare in predalnice s kunjjo, nakapano s terpentinom. In ko je vse drugo posnaženo, ne pozabimo smetišnice in metle, ki stojita navadno prav umazani v kakem kotu. Smetišnica se poriba s peskom, da je lepo bela, metli izbrbljemo ročaj, operemo rep, otresemo in jo obesimo, da se posuši. Tudi dvoriščne metle osnažimo. Umazano metlo človek najprej opazi, v njej je pa tudi zaloge mrčesa. Metla, ki visi, je vedno bolj čedna kakor ona, ki stoji, pa ostane tudi dlje časa dobra.

Književna poročila.

Marija Omeljčenkova, ukrajinska profesorica in književnica, sestavlja pregled o prevodih iz ukrajinske literature. Zato prosi vse one, ki so sami kaj prevedli ali ki jim je znano ime takega prevajalca, naj ji blagovolijo to javiti.

Prof. Omeljčenkova pripravlja tudi zbirko vseslovenskih pisateljc in namerava sestaviti študijo o pisateljicah iz poedinih slovenskih literatur ter jih objaviti v ukrajinskih, čeških in francoskih naučnih revijah. Istotako pripravlja tudi prevode nekaterih del naših pisateljic za francoske, ukrajinske in češke liste. Zato prosimo vse naše književnice, naj ji po možnosti pošljejo svoje objavljene književne proizvode.

Naslov: Prof. Marija Omeljčenkova, Praha-Smichov, U Nikolajky 26/III.